

hláská

ročník XXX, 2019, č. 1

Tvrz ve Vojslavicích

Jakub Vazač – Jan Vazač

Obec Vojslavice, ležící při severním okraji pelhřimovského okresu zhruba 15 km západně od Humpolce, se může pyšnit především výstavným kostelem a unikátním dvoupatrovým mostem, po němž dálnice D1 překonává jezero vodního díla Švihov. Zdejší tvrz, místními popisovanou coby „pár kopečků v lese nad přehradou“, znají jen opravdoví znalci regionální historie, což je, vzhledem k jejím osudům spojitelným s dochovanými pozůstatky, krajně nespravedlivé.

Historie tvrze

Chceme-li lépe poznat počátky šlechtického sídla ve Vojslavicích, musíme se ve zkratce seznámit s počátkem vsi a zemanského statku samotného. Místní tradice tuto událost klade do roku 1176, kdy prý tímto krajem kníže Soběslav II. odměnil vladkyu Vojslava za jeho statečnost při vpádu Čechů do Rakouska. Bájný vladka měl se svou družinou vykácet zdejší neprostupný les a vytyčit na jeho místě osady, z nichž ta Vojslavovi nejmilejší dodnes nese jeho jméno.¹⁾ Jde však o pouhou pověst, byť byl Soběslav II., posměšně zvaný „selský kníže“, vskutku znám svou oblibou v lidech nižšího původu, mezi něž údajně patřil i onen Vojslav, neboť mu po obdarování projeví větší věrnost nežli ambiciózní velmožové.²⁾

Skutečností je osídlování kraje okolo řeky Želivky nejpозději od 12. století, kdy vznikly dva obří sousedé pozdějšího vojslavického statku. Na jihu byl pražským biskupem Otou v roce 1144 založen želivský klášter, jemuž připadla severní část někdejšího zeměpanského Želivského újezdu.³⁾ Na severu bylo území zabírající přibližně dnešní okolí Švihovské přehrady ve třetí třetině 12. století darováno Svatavou Polskou, chotí krále Vratislava II., vyšehradské kapitule. Roku 1219 tento újezd, po dárkyni zvaný Svatavin, král Přemysl Otakar I. rozšířil o zeměpanský újezd Zahrádku.⁴⁾

Během přelomu 12. a 13. století se na obou církevních dominiích objevují první zmínky o tamních vsích. V potvrzení majetku želivského kláštera vydaném 8. května roku 1226 papežem Honoriem III. je uvedena i lokalita „Womisla“, některými badateli ztotožňovaná s Vojslavicemi. Pro tuto teorii hovoří možnost spojit v potvrzení taktéž zapsanou lokalitu „Moztek“ s vojslavickým místním názvem V Mostkách.⁵⁾ Naopak proti hovoří absence dalších dobových souvislostí Vojslavice se želivským klášteřem a listina císaře Karla IV. z roku 1352 zmiňující Vojslavicím blízkou a později i k nim náležející ves Bělou v majetku vyšehradské kapituly.⁶⁾ Ta by tak mohla být původním vlastníkem celého území, na němž později vzniklo vojslavické zemanství.

Pojmenování Vojslavice, odvozené od osobního jména Vojslav, sice svědčí o jejich českém původu, ovšem nic nám neříká o době jejich vysazení. Pravidelné rozvržení vesnice vycházející z obdélné návsi, již dominuje kostel, bylo do Čech přineseno před polovinou 13. století německými osadníky v rámci tzv. vnější kolonizace. V té době tedy muselo dojít přinejmenším k novému vyměření již existující vsi, anebo k vlastnímu založení Vojslavice s cílem vytvořit z nich centrum nově vzniklého statku, nejspíše odkoupeného, darem získaného či odcizeného od některého

Obr. 1: Tvrziště od severu (foto Jan Vazač 2017).

z větších sousedů. Toto zemanství se rozkládalo kolem kopce Na Vrškách, ze západu ohraničeného obloukem řeky Želivky a z východu lemovaného masivem Podivického kopce a vrchu Šafránice.

Nejpozději na počátku 14. století byly vysazeny i ne-daleké Koberovice, prvně zmiňované roku 1341,⁷⁾ které spolu s Vojslavicemi, platem z Hojanovic, vsí Bělou s tamním mlýnem a několika dalšími výnosy tvořily po polovině 14. století vojslavické zboží,⁸⁾ po husitských válkách zvětšené o blízké Třebelice.⁹⁾

Z nejistých časů zakládání se raději přenesme k prvním nezpochybnitelným zmínkám o Vojslavicích. V zemských deskách půhonných, mezi zápisy pořizovanými od roku 1316 písařem Janem, se v letech 1318–1320 objevuje jméno zemana Ctibora z Vojslavic, účastníkem se častých sporů Dětocha ze Žiželic.¹⁰⁾

Další zprávy o Vojslavicích pochází až z druhé poloviny 14. století. Tehdy již byla ves rozdělena mezi několik majitelů. První z nich známe z dobře popsaného sporu o nového vojslavického faráře, jehož příčinu zjišťujeme z listiny vydané 9. března 1377. Nedlouho před tímto datem se místní farář Jan obrátil na vlastníky statku a podacího práva k vojslavickému kostelu se žádostí o výměnu působiště s klobuckým farářem Janem. Kdyby záleželo na vojslavických zemanech Heřmanovi s Něprem a Bětě, vdově po nedávno zemřelém zemanovi Janovi z Vojslavic, nebyl by s tím problém, ale část podacího práva měl i humpolecký pán Vaněk z Dubé. Ten vše náležitě zkomplikoval, hlavně když přišel s vlastním kandidátem na faru, jistým Ondřejem. O vyřešení této malicherné pře nás informuje zpráva z 15. ledna 1378, v níž se dočítáme o přehlasování Vaňka z Dubé zemanu Heřmanem a Něprem, disponujícími i zděděnou částí Janových práv, a zemankou Bětou poměrem tři ku jedné, následkem čehož je za vojslavického faráře generálním vikářem potvrzen Jan z Klobuk.¹¹⁾ Kromě zemanů vystupujících ve výše zmíněném sporu známe z této doby ještě Přibyslava z Vojslavic († asi 1381).¹²⁾

Roku 1387 se rozpoutaly spory o věno nedávno zesnulé zemanky Běty, při nichž poprvé vystupuje Ješek Pykna z Vojslavic, nejstarší syn zemana Jana z Vojslavic. Tyto dohady skončily přičtením věna jako odúmrti králi Václavovi IV.¹³⁾ Zklamaný Ješek Pykna se obával, že v případě jeho smrti přijde také jeho bezdětná žena Eliška podobným způsobem o dědictví, a proto dal na svůj majetek zapsat údajné dluhy svých přátel a své choti velké věno, čímž jej podle tehdejšího práva ochránil před prohlášením za odúmrt'. Podobně se pojistila i sama Eliška, která po ovdovění mohla roku 1390 volně prodat svůj díl Vojslavic, dva dvory s poplužními, plat 10 kop grošů a hlavně poprvé zmiňovanou tvrz.¹⁴⁾

Za stavebníka tvrze bychom tedy mohli označit Ješka Pyknu z Vojslavic, ale stejně tak, ne-li jistěji, již jeho otce Jana, vládnoucího svému dílu zemanství po polovině 14. století, kdy zřejmě vznikly i podobné tvrze v sousedství Vojslavic.¹⁵⁾ Prapůvodním sídlem vojslavických zemanů mohl být dvorec situovaný v centru vsi poblíž kostela zmiňovaného již roku 1352,¹⁶⁾ jež by Jan z Vojslavic po výstavbě tvrze přenechal svým pravděpodobně mladším bratrům Heřmanovi a Něprovi z Vojslavic.

K rodovým liniím Heřmana a Něpra mohli náležet v letech 1405¹⁷⁾ a 1411¹⁸⁾ uváděný Oldřich a roku 1407 jmenovaný Markvart¹⁹⁾ (pokud se nejednalo o později zmí-

něného Markvarta z Kralovic). August Sedláček za příbuzné zemanů z Vojslavic považuje zemanu z blízkých Chvalkovic. Již roku 1381 získal Něpr z Vojslavic dědictví po Peškovy Bělíkovi z Chvalkovic.²⁰⁾ Roku 1407 se uvádí Pešík z Chvalkovic,²¹⁾ snad Něprův syn, podle Sedláčka totožný s Petrem z Vojslavic uváděným roku 1413 s dcerou Bonuší.²²⁾ Jedním z posledních známých chvalkovických zemanů byl Mikuláš Chvalkovský připomínaný v letech 1463–1464.²³⁾

Vraťme se zas k historii Vojslavic, do roku 1390, kdy část vsi s tvrzí kupují Vilém Chrt ze Zahrádky, Mikeš ze Sedlce a Rous z Blaženic.²⁴⁾ Věřitelem kupujících byl Odo- len z Pyšel, jemuž Ješek Pykna před svou smrtí zapsal na svém dílu Vojslavic dluh v hodnotě 200 kop grošů.²⁵⁾

Od roku 1411 je nám znám Markvart z (Horních) Kralovic,²⁶⁾ zakladatel zemanského rodu Vojslavských z Vojslavic s cimbuřím v erbu, jehož příslušníci zastávali různé významné funkce převážně u pánů z Hradce a od čtyřicátých let 15. století postupně přenesli centrum svých držav do jižních Čech. Markvartův stejnojmenný následník, nejspíše syn, Markvart Vojslavský z Vojslavic († po roce 1440) od roku 1428 vystupuje jako purkrabí v Jindřichově Hradci.²⁷⁾ Jeho synové Prokop a Jan Vojslavští z Vojslavic se postupně stěhují do Hořepníku a na hrad Konipas. Jako první tak učiní Prokop, stoupenec krále Jiřího z Poděbrad od roku 1457 působící jako jindřichohradecký purkrabí, který si dne 18. února roku 1448 stěhuje na hejtmána hradu Vítkova Kamene, jehož lidé okradli Prokopova poddaného Brychcína z Hořepníka o vůz soli s pěti koňmi.²⁸⁾ Jan Vojslavský z Vojslavic, zpočátku působící ve službách východočeských Trčků, bratra brzy následuje. Později bratři získali i hrad Kámen a Novou Včelnici,²⁹⁾ ale to už se netýká dějin vojslavické tvrze, protože před rokem 1450 Vojslavští svou část vsi prodávají Veronice z Alberovic,³⁰⁾ aby ji pak ještě jednou získali potomci Jana Vojslavského o necelé půl století později.

Nějaká vlastnická práva k části statku však Vojslavským i nadále zůstala, neboť pravděpodobně Janův stejnojmenný syn, pokud nejde o shodu jmen s jiným členem tehdy již rozvětveného rodu, dává v roce 1482 zapsat k hořepnickému kostelnímu oltáři sv. Prokopa mimo jiné platy ze vsi Bělé.³¹⁾

O tvrzi samotné se nám z dob Vojslavských z Vojslavic nedochovaly žádné zprávy, znovu se připomíná až roku 1459, kdy ji jako pustou spolu s dvorem a částí vsi Veronika z Alberovic postupuje svému synovi Václavovi z Kojičína. Nevíme sice přesně, jak se v tomto kraji projevil husitské bouře, ale i tak se jako nejpádňější důvod zpusnutí tvrze jeví nezáměr o její opravu v případě poškození nebo o běžnou údržbu jak za zemanů Vojslavských, tak za zemanky Veroniky, žijící s manželem Janem Těžkým z Kojičína na tvrzi v Alberovicích.³²⁾

Bezdětný Václav z Kojičína umírá roku 1463 a jeho díl Vojslavic na základě dědických dohod o rok později získává Prokop Karlík z Chřenovic, stoupenec Jednoty poděbradské, jehož rod na v predikátu užívaném hradě dávno nesídlil.³³⁾ O Prokopovi víme, že před Vojslavicemi krátce držel nedaleký hrad v Borovsku³⁴⁾ a v letech 1463–1464 obtížně získal část práv a plat 30 kop grošů z hradu Hrádku Odrance.³⁵⁾ Vojslavická tvrz tedy představovala jediné sídlo, které Prokop vlastnil celé sám, proto ji jako svou rezidenci obnovil a snad i přestavěl podle soudobých požadavků na reprezentaci a obranyschopnost.

Naposledy je tvrz v listinách uváděna roku 1496 jako část odúmrti po Markétě z Bliny (Bílín?), ke které se nikdo nepřihlásil, a proto připadla králi Vladislavovi II. Jagellonskému. Ten ji obratem postoupil Jindřichovi z Hradce a synům již uváděného Jana Vojslavského z Vojslavic († 1479), jmenovitě Heřmanovi, Jindřichovi, Janovi a Markvartovi Vojslavským z Vojslavic,³⁶⁾ kteří až do rozdělení rodového majetku roku 1499 vládli společně s dalším bratrem Vilémem na Hořepnicku, Kámenku a Košeticku.³⁷⁾ Sice se tak Vojslavští z Vojslavic vrátili ke kolébce svého rodu, jenže jim šlo jen o výnos ze statku, tvrz jako sídlo vrchnosti a správy již nevyužívali.

Po roce 1510 námi sledovanou část vsi získává Heřman Bohdanecký z Hodkova, aby ji před rokem 1522 prodal za 600 kop českých grošů Burianovi Trčkov z Lípy, jemuž se povedlo koupit ostatních částí Vojslavice scelit. Takto Trčkové skupili a k významnějším místům svého dominia připojili většinu okolních drobných statků, čímž řada tamních tvrzí ztratila svou sídelní a správní funkci a definitivně zpusťla. Bylo tomu tak i v případě Vojslavic, Burianem připojených k lipnickému zboží.³⁸⁾ Před rokem 1559 se vesnice stala součástí nově osamostatněného želivského panství, jež zastavil zápisem na plat ze želivského opatství z roku 1467 a zápisem na klášterní statky z roku 1468 Burianovu stejnojmennému otci král Jiří z Poděbrad. Před rokem 1582 se Burianovým synům Burianovi, Jaroslavovi a Mikuláši podařilo odkoupit od císaře Rudolfa II. želivskou zástavu do dědičného držení.³⁹⁾

V roce 1599 Želiv s příslušenstvím zakoupil Prokop Dvořecký z Olbramovic, ale již po roce jej prodal Janu Hoffmanovi, svobodnému pánu z Grynpychlu, od něž byl roku 1617 odkoupen Karlem z Toleta a na Griesbachu, který se zapletl do stavovského povstání, za což byl doživotně uvězněn a zbaven majetku. Roku 1622 bylo želivské panství odevzdáno královskou komorou paní Marii Magdaleně Trčkové jako náhrada za její půjčku císaři na válečné účely. Od ní je panství roku 1623 vykoupeno strahovskými premonstráty za účelem obnovení želivského kláštera,⁴⁰⁾ s nímž pak Vojslavice sdílely další osudy až do zániku vrchnostenské správy v polovině 19. století.

Nejpozději od dob Trčků chátrající tvrz byla zatím ušetřena rabování od vesničanů, neboť stále byla chápána jako panský majetek. Avšak právě panstvo v ní vidělo pouhý zdroj laciného stavebního materiálu. V letech 1721–1723 kamení z tvrze posloužilo ke stavbě nového vojslavického kostela Nanebevzetí Panny Marie, nahrazujícího požárem v roce 1680 poškozený gotický kostelík, který nestačil pojmout zástupy věřících proudících za zázračnou soškou Utrechtské Panny Marie.⁴¹⁾ Nabízí se otázka, zda by se ve zdech současného chrámu daly rozpoznat druhotně použité kamenické články z tvrze a materiál z původního kostela, jenže odpověď se skrývá pod vrstvou omítky. Podle místní tradice byly při boření tvrze sejmuty zachovalé trámy použité roku 1799 při stavbě prvního patra fary. Bohužel, relativně nedávno byly tyto trámy rozřezány na prkna k pobití farní střechy.⁴²⁾

Navzdory tomuto rozebírání se z tvrze do poloviny 19. století dochovaly poměrně velké zříceniny. Se zánikem panské správy areál tvrze, vymezený okrajem příkopu a označený parcelním číslem 121, získává jistý rolník Buš, jenž z tvrziště rozvezl poslední zbytky zdiva. Po tomto majiteli tvrz získala svůj dodnes známý lidový název „Bušův hrad“. Při rozkopávání tvrziště a vyvážení jemného

materiálu na pole byly roku 1854 získány i první doložené archeologické nálezy. Želivský dějepisec P. Viktor Bezděka o této události píše takto: „Vykopávaného rumu a popele vyváží držitel (tj. Buš) na pole. Dal mě na památku hrot šípový a klíček, na němž byl znak tuze sešlý ku podobenství lva českého“.⁴³⁾ Jinde se uvádí, že tyto předměty byly nalezeny poblíž tvrziště místními oráči.⁴⁴⁾

Od 20. století se již tvrziště výrazněji nezměnilo, jen údolí řeky Želivky pod ním zatopilo v sedmdesátých letech jezero vodárenské nádrže Švihov, jehož ochranné pásmo dosáhlo až k tvrzišti. Lokalitu dnes rozrušuje jen zalesnění spolu s dalšími přírodními vlivy a nájezdy hledačů pokladů⁴⁵⁾ (obr. 1).

Popis tvrziště a pokus o jeho interpretaci

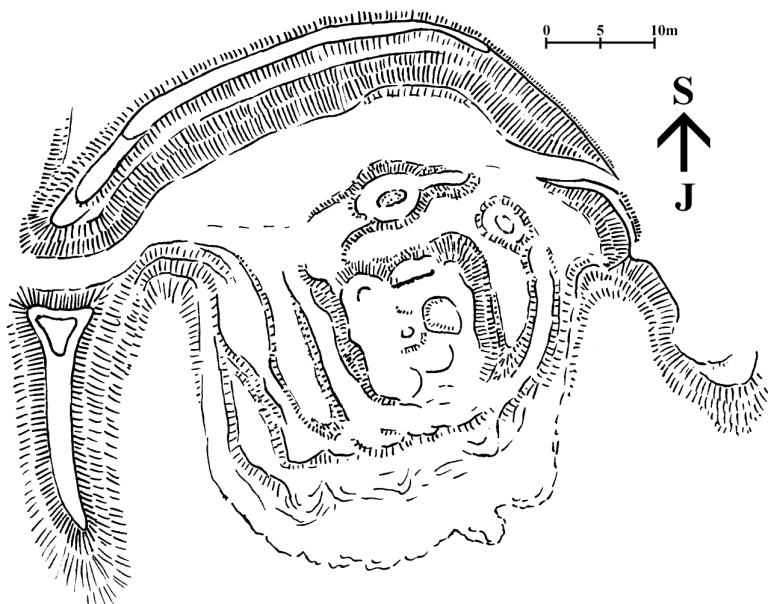
Zřejmě poprvé vojslavickou tvrz velmi stručně charakterizoval koncem 19. století August Sedláček ve 12. díle svých Hradů.⁴⁶⁾ Několik vět jejím pozůstatkům později věnovali také regionální badatelé⁴⁷⁾ a autoři VI. části Hradů nakladatelství Svoboda.⁴⁸⁾ Autorům Encyklopedie tvrzí zůstala utajena.⁴⁹⁾ Přibližný tvar tvrziště můžeme rozeznat již na mapě vytvořené mezi roky 1844–1845 v rámci takzvaného II. vojenského mapování.⁵⁰⁾

V současnosti se o Vojslavice nejvíce zajímají pracovníci obecně prospěšné společnosti Castrum o. p. s., spravující hrad Orlík u Humpolce a pečující o památky na Humpolecku, kteří s opatrností řadí vojslavické sídlo mezi věžové tvrze,⁵¹⁾ v Čechách stavěné od sklonku 13. století a velmi populární ve 14. století, za poklidné vlády Lucemburků, během níž na našem území nedošlo k výraznějším bojům, a byla naděje, že k nim ještě dlouho nedojde.⁵²⁾ Vzhledem ke skromným rozměrům areálu lze toto tvrzení považovat za věrohodné.⁵³⁾

Sředověký stavebník umístil vojslavickou tvrz zhruba 200 metrů jižně od centra vsi, na skalisko s kótou 413 m n. m., které v současnosti vyčnívá zhruba 30 m nad pravý břeh přehradním vzduťm zvednuté řeky Želivky. Tato lokalita vyhovovala soudobým požadavkům na obranyschopnost, ale zároveň byla blízko vesnici a hlavně polností náležejícím k tvrzi, což bylo důležité, neboť zeman vlastníci jen díl vsi se nemohl uživit pouze dárkami od několika poddaných a musel sám hospodařit na poplužním dvoře situovaném při tvrzišti.

Ke tvrzišti donedávna vedla cesta ze středu jižní fronty návsi, avšak v době sepsání tohoto pojednání byl tento přístup zatarasen. K tvrzi se dalo dojít jedine po horním okraji pole, které zleva přiléhá k cestě vedoucí z jihozápadního rohu návsi. Již od jihovýchodního cípu zmíněného pole lze rozeznat zemní násep chránící tvrziště především ze severní a západní stany, na severozápadě narušený novodobou lesní cestou. Za náspem terén spadá do dnes zhruba 2 až 5 metrů hlubokého podkovovitého příkopu, jenž na jihu oběma konci vyúsťuje do velmi příkrého svahu spadajícího k vodám řekou Želivkou napájené přehrady Švihov. Vnější stěna příkopu místy obsahuje menší kameny, možná zbytky někdejší obezdívky.

Tvrz samotná zabírala nevelkou skalku, na jejíž severní straně lze rozeznat asi 1,5 metru vysoký fragment vnitřního líce kamenné zdi. Na západní straně skalky indikuje průběh zdiva pravidelná terénní deprese, na východě a zejména na jihu je situace značně znejasněna novodobými stezkami. S notnou dávkou opatrnosti lze z dochovaných pozůstatků vyčíst půdorys čtverhranné stavby o stranách

Obr. 2: Plán tvrže. Za zaměření pásmem děkujeme sl. Martině Kosířové, studentce II. ročníku Geodézie a kat. nem. na SPŠ stavební v Českých Budějovicích (kresba Jakub Vazač 2017).

zhruba 9–10 metrů.⁵⁴⁾ Pokud se jedná o základy obytné věže, skládala se, soudě dle dochovaných analogií, z přízemí snad opatřeného hlavní vstupem, nejméně jednoho patra z kamene a ukončena byla pravděpodobně obranným podstřešním patrem či polopatrem ze dřeva.⁵⁵⁾

Takovouto stavbu nemůžeme chápat jako nedobytnou pevnost, spíše bychom ji mohli přirovnat k útočišti, kam se majitel s rodinou a služebníky uchýlil, když do kraje vtrhli rabující nájezdníci, kteří pobrali, co mohli, a ujeli, aniž by se zdržovali přelézáním příkopů a vytlamováním oplechovaných dveří. Kdo však chtěl, s trochou úsilí do věže pronikl, čehož názorným příkladem je husitské období, v němž nespočet těchto drobných staveb navždy zaniklo.

Zvláštností tvrže ve Vojslavicích je pás sutí počínající na jihovýchodě pod skalkou s hlavní stavbou tvrže a pokračující po dně příkopu, jehož tvar přibližně kopíruje. Dobře rozeznatelný je především na severovýchodě, kde jej narušuje novodobá pěšina a kde se na dvou místech rozšiřuje v suťové kužely, přičemž severní z nich tvoří výraznou kupu. Západní průběh suťového pásu byl zničen lesní cestou, stejně tak jeho případný výstup na skalku s jádrem tvrže.

Právě popsany pás sutin lze interpretovat jako pozůstatek okružní hradby, podle tvaru příkopu, v němž byla založena, převážně oválné. Tato zeď byla poměrně slabá a terén mezi ní a hlavní stavbou tvrže nejspíše nebyl dosypán, čili za ní před průčelím obytné věže pokračovalo dno příkopu, což sice dovoľovalo s pomocí vhodně rozmístěných střílen zasáhnout nepřítele útočícího z příkopu, ale neumožňovalo použití těžších palných zbraní. Hlavní obranný ochoz hradby musel převýšit násep před příkopem, čímž také pohledově zakryl velkou část z výšky jádra tvrže (obr. 2).

Naskýtá se domněnka, že původní tvrz zemanů z Vojslavic tvořila jen na skalisku stojící věž chráněná pouze příkopem a náspem. Neobvykle umístěná obvodová hradba by teoreticky mohla pocházet až z druhé stavební fáze tvrže, snad související s obnovou zpustlého sídla Prokopem Karlíkem z Chřenovic po roce 1464. Tato přestavba by bohužel

nevyřešila stísněné rozměry obytných prostor a jednoduchým provedením nikterak nezvýšila odolnost proti novověké dělostřelbě, takže by vyzněla jen jako předem marný pokus oddálit nevyhnutelný pokles hodnoty tvrže. Přesto by Vojslavice výrazně odlišila od ostatních významově upadajících drobných šlechtických sídel v okolí.

K tvrzi patřil i písemně doložený poplužní dvůr, možná totožný s prvotním obydlím vojslavických zemanů, snad stojící v prostoru některého z dnešních domů při donedávna užívané cestě z návsi, anebo na okraji dnešního pole, jak napovídá nález středověké keramiky v těchto místech z roku 2004,⁵⁶⁾ i když v tomto případě by spíše mohlo jít o vyvezenou suť z tvrzíště.

Závěrem

Vojslavická tvrz je nádherná ukázka malého zemanského sídla, ba v některých aspektech výjimečná, a jako taková je neprávem přehlížena. Snad toto pojednání pomůže vzbudit větší zájem o ni, o její historii, ochranu a zpřístupnění. Sama obec Vojslavice, znevýhodněná svou odlehlostí od větších měst a blízkostí pásma hygienické ochrany Švihovské přehrady, tím jenom získá, protože prezentace místních pamětihodností je jednou z mála možností oživení tohoto koutu Vysočiny, který je příliš malebný na to, aby byl přehlížen.

Poznámky: 1) Pleva, F.: Želivka: naše řeka. Pelhřimov 2003, s. 78. 2) Čornej, P.: Panovníci českých zemí. Praha 2011, s. 22. 3) Především starší historici vycházeli z Kroniky české Přibíka Pulkavy z Radenína a kladli založení kláštera do r. 1139, viz Sommer, P.: Želiv Reginarda Metského. In: Za zdi kláštera. Cisterciáci v českých dějinách. České Budějovice 2010, s. 129–136. 4) Hejhal, P.: Pravěké a raně středověké osídlení české části Českomoravské vrchoviny. Disertační práce, FF Masarykovy univerzity, ÚAM. Brno 2009, s. 173–175. 5) Citace v pozn. 4, s. 282–292. 6) Citace v pozn. 4, s. 175. 7) Citace v pozn. 1, s. 120. 8) Sedláček, A.: Hradby, zámky a tvrze Království českého XII. Praha 1900, s. 255. 9) Citace v pozn. 1, s. 120. 10) Emler, J. (ed.): Pozůstatky desk zemských Království českého r. 1541 pohořelých I. Praha 1870, s. 19–20, 24. 11) Emler, J. (ed.): Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesis III, IV. Pragae 1879, s. 66, 84. 12) Citace v pozn. 8, s. 255. 13) Citace v pozn. 8, s. 255. 14) Citace v pozn. 10, s. 535. 15) Například tvrz v Proseči, o které více Úlovec, J.: Zříceniny tvrže v Proseči u Humpolce. In: Vlastivědný sborník Pelhřimovska 5. Pelhřimov 1994, s. 73–79. 16) Tomek, V. V. (ed.): Registra desátků papežských z diecezí pražské. Praha 1873, s. 52. 17) Citace v pozn. 8, s. 255. 18) Emler, J. (ed.): Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesis VII. Pragae 1886, s. 34. 19) Citace v pozn. 8, s. 255. 20) Citace v pozn. 10, s. 486. 21) Citace v pozn. 8, s. 255. 22) Emler, J. (ed.): Pozůstatky desk zemských Království českého r. 1541 pohořelých II. Praha 1872, s. 98; citace v pozn. 8, s. 255. 23) Friedrich, G. (ed.): Čtvrtá kniha provolací desk dvorských z let 1453–1480 2. In: Archiv český XXXVII. Praha 1941, s. 1304. 24) Citace v pozn. 10, s. 535. 25) Citace v pozn. 8, s. 255. 26) Citace v pozn. 18, s.

34. 27) První cit. v pozn. 22, s. 244. 28) Úlovec, J.: Konipas u Hořepníka. Příspěvek k dějinám zaniklého hradu a panství. In: Vlastivědný sborník Pelhřimovska 7. Pelhřimov 1996, s. 54, 60. 29) Kolektiv: Hrad, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Praha 1986, s. 99–100, 137. 30) Citace v pozn. 8, s. 255. 31) První cit. v pozn. 22, s. 394. 32) Citace v pozn. 8, s. 255. 33) Citace v pozn. 23, s. 1301–1304. 34) Citace v pozn. 8, s. 251–252. 35) Citace v pozn. 23, s. 1288–1291. 36) Citace v pozn. 8, s. 255. 37) Citace v pozn. 28, s. 54. 38) Citace v pozn. 8, s. 255. 39) Citace v pozn. 8, s. 251–252. 40) Charouz, J. Z.: Oživené dědictví. Kanonie premonstrátů v Želivě. Pelhřimov 1995, s. 24–27. 41) Citace v pozn. 1, s. 82–84. 42) Podle sdělení paní Anny Krupičkové, rodačky z Vojslavic. 43) Bezděka, V.: Památky na Želivsku v kraji Čáslavském, Památky archeologické III/1859, č. 4, s. 159. 44) Citace v pozn. 1, s. 79. 45) Podle paní Anny Krupičkové, rodačky z Vojslavic, se místní děti často bavily hledáním pokladů v sutích tvrze. 46) Citace v pozn. 8, s. 255. 47) Například

Kobliha, G.: Humpolec a jeho okolí, Praha 1896, s. 105–107. 48) Kolektiv, Hrad, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI. Praha 1989, s. 536. 49) Kolektiv: Encyklopedie českých tvrzí III. Praha 2005. 50) <http://oldmaps.geolab.cz>, map. list č. O-12-VI. 51) Jejich popis tvrze dostupný na www.castrum.cz [22. 7. 2018]. 52) O vývoji tvrzí například Menclová, D.: České hrady I, II. Praha 1972. 53) V r. 2015 byl brněnským ÚAM FF MU a společností Archaia Brno o. p. s. proveden nedestruktivní průzkum tvrze, jehož výsledky dosud (počátkem r. 2018) nejsou zcela zpracované. 54) Oporou pro tuto domněnku jsou podobné parametry nedalekých věžových tvrzí v Proseči (8,3 x 8,4 m) a na Melechově (9 x 9 m). 55) Členění pater věžové tvrze lze rozpoznat na zbytcích nedaleké melechovské tvrze. Téměř v plné výši, avšak silně přestavěná věžová tvrz se dochovala ve Vojslavicím vzdálenější sázavské Okrouhlici. 56) Dostupné na www.castrum.cz [22. 7. 2018].

Tvrz a zámek v Kolinci

Petr Rožmberský

Nedávno bylo možné si v Hlásce přečíst příspěvek o vyobrazení zámku v Kolinci na mapě vzniklé při pozemkovém sporu v letech 1688–1691.¹⁾ Tento příspěvek by se chtěl pokusit o podrobnější pohled na vývoj panských sídel v Kolinci.

Opevněný kostel s dvorcem

Nejstarším opevněním v Kolinci byl kostel sv. Jakuba Většího na severozápadním okraji městečka na vyvýšeném místě. O zbytcích hradeb, valů a příkopů se zmiňuje Topografie z roku 1839²⁾ a valy s příkopy jsou patrné na severní a západní straně kostela také na mapě stabilního katastru z roku 1837.³⁾ Románský kostel je přibližně datován podle vstupního portálu do 90. let 12. století.⁴⁾ Půlkruhově ukončený zazděný otvor v západní štítové zdi v úrovni kruchty prozrazuje, že tu existovala panská tribuna. Při kostele patrně existoval dvorec, z něž byla tribuna přístupná – kostel byl hlavní obrannou stavbou.⁵⁾ Snad potomky stavitelů těchto objektů byli Svojsě „de Staetlino“ pečetící roku 1290, jeho syn Oldřich odtamtudž pečetící roku 1312, a roku 1320 zaznamenaný, již však zemřelý, Albert „de Stedelins“. Podle erbovních znamení na pečetích jde o předchůdce pánů z Velhartic. Uvedený přídomek znamenal „z Městečka“. Ono městečko se později začalo nazývat Kolinec.⁶⁾

Dokdy zde fungovalo toto nejstarší šlechtické sídlo, není známo. Kolinec snad potom patřil královně a pak se dostal jako královské manství pánům z Velhartic a byl držen k panství hradu Velhartice.⁷⁾ V roce 1380 vykonával patronátní právo v Kolinci Jan z Velhartic.⁸⁾ Kolinec byl propuštěn z manství až dalším držitelům velhartického panství, pánům z Rožmitálu. Po jejich zadlužení bylo panství roku 1541 rozděleno mezi věřitele. Kolinec s několika málo vesnicemi tak získal do užívání Václav Vintíř z Vlčkovic.⁹⁾

Renesanční tvrz

Právě on zřejmě vystavěl v Kolinci novou renesanční tvrz, a to na opačném konci městečka, než se nacházely

ruiny starého sídla s kostelem. U ní vzniklo také vrchnostenské hospodářství – poplužní dvůr, pivovar, zahrada apod. V roce 1543 Václav Vintíř prodal své dosavadní sídlo – tvrz v blízkých Vlčkovících.¹⁰⁾ Je možná se domnívat, že potřeba nového sídla vedla záhy k jeho výstavbě v Kolinci, i když se uvádí, že tvrz vznikla zřejmě po roce 1565 a druhá fáze výstavby probíhala koncem 16. století. Tato renesanční budova byla přes 50 m dlouhá a široká asi 12 metrů.¹¹⁾

Václav Vintíř z Vlčkovic zemřel v roce 1580 a roku 1584 se jeho synové Jan, Mareš a Jindřich dělili o dědictví po otci a rozdělili si statek Kolinec na tři díly.¹²⁾ Dílčí cedule sepsal nejstarší z nich Jan a ostatní bratři měli při výběru dílů přednost. Takzvaný první díl zůstal Janovi, který si jej v roce 1587 dal zapsat do desek zemských. Náležely k němu pokoje v domě, kde otec „bytnost svou měl“ (jedná se o kolineckou tvrz): „Nejprve velikou světnici hořejší se všemi zamčítými truhlicemi v lavicích i s almarou velikou v též světnici, též pavlače pod touž světnicí, troje sýpky, jedna nad druhými nad touž velikou světnicí, kteréž dobře a nákladně udělané a spravené jsou, komoru z prken, kdež cibule bývá, kuchyni při hořejší světnici, půnebí podle té kuchyně hořejší a půnebí nad kuchyní a síní a světnici prostřední na skrze všecko, sklep veliký klenutý při pavlači dolejší, pod tím sklepem dva sklípky klenuté k chování vín a pív.“¹³⁾

Zajímavý je také výčet hospodářských budov okolo tvrze: „Chlívky všecky zděné, zúplna dlážděné od domu Šimkovského až do kolny v ohrazení neb v zamčítí, k tomu též kolnu, nad tou kolnou kurník k chování slepic, též stodolu hořejší s jedním mlatem a s jednou velikou hořejší pernou, chlívky dva podle Šimkovského domu k chování a krmení vepřův, též chlívky na vepře vnově postavené dva podle stodoly hořejší, kašnu ve dvoře, do které se voda vede k všelikému pohodlí polovici s polovicí koryt při též kašně, haltýř jeden k chování ryb, který k stodolám bližší jest. Však na takovou kašnu a vody do ní vedení abychom, kdož první a druhý díl tento vezme, společný náklad činili, hodin i se zvoncek na kterýž hodiny tepou a na čedeř se zvoní, k dílu tomuto s svobodným k tomu chozením po pavlači

dolejší i hořejší, přiděluji polovici. Marštale klenuté kdež koně stojí pravou polovici, tu jako se z ní ven před dům na městečko chodí, také i komůrku z prken udělanou, kteráž jest po pravé straně, kdež se z marštale jde, tak, aby na společný náklad s tím bratrem, který z nás druhý díl mítí bude, prostředkem té marštale zeď udělali dali, a pro spokojení čeládky jeden od druhého abychom se oddělili a odhradili. Vrata, kteréž do dvora předešle byly a až posavad s svobodným všudy do dvora k stodolám i k pivovaru příjezdem i odjezdem jsou, toho dáleji v téměř způsobu v společnosti zanechávám. Též kladu k tomuto dílu sladovnu, hvozdu, nahoře nad sladovnou a hvozdem sýpky, pivovar, spilku s pánví, káděmi i se vším a všelijakým k sladovně, k hvozdu, k pivovaru a k spilce příslušenstvím tak, abychom všichni tři bratři společně toho všeho užívali, jeden čině várku jeden týden a druhý bratr druhý týden a třetí bratr třetí týden. Však na opravu pánve v pivovare a jiného pivovarského nádobí abychom všichni tři, též na sladovnu, hvozdu a spilku společně nakládali rovnými díly. V ovčínu kladu k dílu tomuto polovici tu, kdež se chodí zadními vraty z ovčína na palouk a druhou polovici k dílu druhému tak, aby mohl ten, kdož tento díl první vezme, s ovci svými zadními vraty svobodně bez překážky ven okolo ovčína mimo chalupu ovčáckou do průhonův a pastev ovce své honiti dáti, a abychom kteříkoli z nás bratři díly, tento první a díl druhý, vezmeme, byli povinni na společný náklad ten ovčín buď zdí a neboližto prkny našit prostřed ovčína vdole i nahoře, kdež seno bývá, dáti přehraditi a jeden každý z nás bratři aby mohl svých sen, ovec i průhonův a pastev všech bez překážky jednoho, druhého i třetího ovci a dobytky svými volně užívat. Chmelnici za stodolou přiděluji k dílu tomuto, též zahrádku [k] koření a kvítí a jiných vonných věcí chování pohodlnou.¹⁴⁾

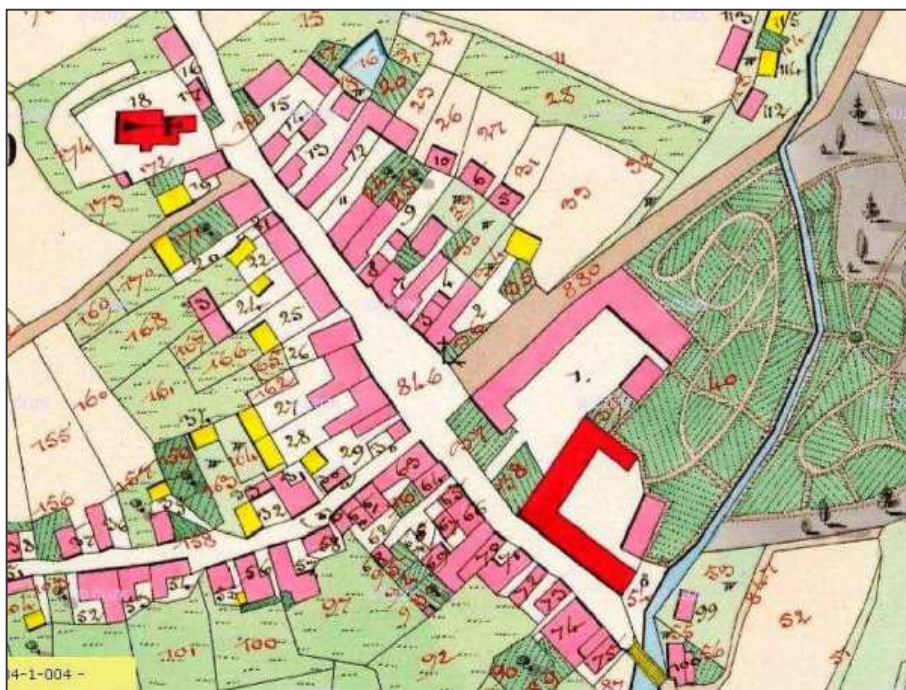
Následuje výčet pozemků, lesů, rybníků, mlýnů, části poddaných z Kolince a Puchverku (nedaleká osada při mlýně), ustanovení o dluzích, špitálu apod. Téměř za konci zápisu stojí: „Vězení na lidi kteréž slove Kabát ke spolku všem nám bratřím zůstávají, aby ho na lidi své jeden každý z nás bratři vězením požívatí mohl“.¹⁵⁾ Kde se vězení nacházelo, není jasné.

Popsána je polovina tvrže, nazývaná domem, obklopeným hospodářskými stavbami, celek byl „v ohrazení neb v zamčítí“, tedy ohrazen hradbou; o zemním opevnění neslyšíme. Tvrz se zřejmě nalézala v čele (k městečku), ostatní objekty za ní či vedle ní. Na nádvoří byla kašna, zajímavá je zmínka o hodinách s cimbálem. Některé objekty měly zůstat ve společném užívání držitelů prvního a druhého dílu, měly však být přepaženy. Pivovar měli užívat všichni tři bratři. V těsném sousedství se nacházel Šimkovský dům.

Takzvaný druhý díl si z dílčích cedulí vybral Jindřich Vintř z Vlčovic. Náležely k němu pokoje v domě, kde otec „bytnost svou měl“: Jednalo se o

„nejprve světnici prostřední v kteréž na tento čas se bydlí, podle té světničky malou kteráž sluje vejstupek, sklep veliký podle též světnice klenutý, kuchyni podle též světnice, komoru z prken a podle té komory druhou komůrku na dříví chování, před tou světnicí síně, podle té síně sýpka veliká nedostrojená naskrz až do sladovny. Vdole světničku při zemi malou, v kteréž pan Mareš bratr můj na ten čas jest. Sklípek klenutý, komoru v kteréž nebožka panna Anýžka Lehomská teta naše líhala, pinvici k zelí a řep chování, naproti té pinvici komoru k chování sýrův, světnici starou kteráž slove ratejna, při též ratejně komoru a sklípek klenutý a kuchyni vdole“.¹⁶⁾ Podle označení „stará“ světnice řečená ratejna je naznačováno, že tvrz byla postavena ve dvou stavebních etapách.¹⁷⁾

Z hospodářských budov ke druhému dílu připadly: „Marštale klenuté na klisny a jiný dobytek tři, podláždné až do sladovny. Nad týmiž marštalem sýpka podláždná cihlami až do sladovny (kdožkoli díl tento druhý vezme, jest povinen krovy všechny nad světnicí prostřední, kdež se na ten čas bydlí, též nad kuchyní a výstupkem, i potom nad jinými pokoji k dílu tomuto přidělenými nákladem svým spravovati). Chlívky k vepřům a svinem chování podle dolejší stodoly tři, a podle marštale kdež se klisny chovají chlívce na husy jeden, též podle spilky chlívce. Stodola dolejší s pernou a mlatem, též kolnu zamčitou při stodole i nahoře s púnebím na též kolně“. Ustanovení o kašně a hodinách jsou stejná jako výše, „haltýř jeden k chování ryb, kterýž k domu bližší jest“. Také ustanovení o rozdělení maštálí, o vratech, pivovaru a ovčíně jsou stejná. Zajímavá je zmínka nájemném Matoušovském mlýně se dvěma moučnými koly, stoupami a „s presem k vybíjení olejův“. Ke druhému dílu byla přidělena také „zahrada, kdež nyní na tento čas včely jsou, proti ovčínu ležící, na kteréžto zahradě něco na díle plání štípeno jest“. Opět následuje výčet pozemků, lesů, rybníků, mlýnů, části poddaných z Kolince a Puchverku, ustanovení o vězení Kabátu atd. Jindřich Vintř si nechal svůj díl kolíneckého statku zapsat do desek

Městečko Kolínec na mapě stabilního katastru r. 1837. Vlevo nahoře kostel sv. Jakuba s částečně dochovaným zemním opevněním, vpravo dole zámek s poplužním dvorem a parkem (<http://archivnimapy.cuzk.cz> – katastr Kolínec).

zemských roku 1590.¹⁸⁾

Popsána je druhá polovina tvrže – téhož domu jako v prvním dílu. Také poznáváme druhou polovinu hospodářských objektů. Z dobového popisu jen těžko můžeme tvrž rekonstruovat. Zdá se, že byla podsklepená (pivnice), měla tři nadzemní podlaží (světnice hořejší, světnice prostřední, kuchyně dole) a „půnebí“ – půdu. Druhé a třetí nadzemní podlaží byla přístupná po pavlačích. O lodžii s arkádami (viz dále), typicky renesančním prvkem, se nečiní zmínka.

Takzvaný třetí díl si vybral Mareš Vintíř z Vlčkovic. Náležel k němu „mlýn na díle pustý kterýž sluje Puchverk, toho se na ten čas velmi málo (neb toliko dvě kola jdou) užívá, ale když by se spravil a na něj náklad učiněn byl, mohou se ještě dva mlýny a pila spraviti, a když by zhotoven byl a bylo co mlíti, mohlo by se téhož mlýna užití. Též kladu k tomuto mlýnu strouhu neb stoku, kterou se z řeky voda na mlýn vede, aby ji ryb lovením a všelijakou zvolil požíval. Cihelnu i s chalupou k té cihelně náležející“. Také pro tento díl platí ustanovení o pivovaru – viz výše. Následuje výčet pozemků, lesů, rybníků, mlýnů, části poddaných z Kolinec (zde také dům Petra Burdy, který bratři získali odúmrtí a také dům Šerkovský se vším stavením, se stodolou, kovářskou výhni a pustým masným krámem) a Puchverku, ustanovení o vězení Kabátu atd.¹⁹⁾

Na třetím dílu nebylo šlechtického sídla ani dobrých hospodářských budov. Držitelé prvního a druhého dílu byli proto povinni držiteli třetího dílu finančně přispět: „Poněvadž k prvnímu dílu i druhému nemálo nežli dosti mnoho od pokojů dobře a nákladně vystavěných, též i maštálí klenutých, chlévy, stodoly veliké půl zděný, ovčínů půl zděný se přiděluje, a k třetímu dílu toho nic není, toliko mlýn Puchverk, při kterémž stodoly, maštale, chlévův ani ovčínů není, a co pak od chlévů jest, to vše zpustlé a střechy na mlýně i na všem velmi zlé a sešlé, takže kdo z nás bratří třetí díl ujme, hned velký náklad na stavení dělati musí. Proto ti co ujmou první a druhý díl budou povinni každý po 100 kopách míšeňských grošů hned do tří neděl od rozebrání cedulí dáti tomu, co ujme třetí díl“. Tato dílčí cedula byla do desek zemských vložena hned ještě v roce 1584, nikoli však Marešem Vintířem, ale jeho bratrem Jindřichem.²⁰⁾

Mareš Vintíř z Vlčkovic totiž Jindřichovi postoupil (za neznámých podmínek) svůj díl a držel pak jen dům na kolíneckém náměstí.²¹⁾ Byl to nejspíše jeden z těch, které mu připadly – viz výše. Jindřich posléze získal také díl Janův a roku 1604 zemřel.²²⁾

Jeho syn Václav Vintíř z Vlčkovic roku 1607 uzavřel smlouvu o prodeji statku Kolinec s Magdalénou Perglarovou rozenou z Janovic na Tedražicích. Do desek zemských

Staré otopné zařízení v suterénu školy/zámku (foto F. Košťálek 1960, <http://kolinec.eu/pisemnosti/skola-3.htm#zahajeni> [11. 5. 2018]).

byla vložena roku 1610. Prodávána byla tvrž v městečku Kolinci s poplužním dvorem, „se všelijakým stavením“, s pivovarem, spilkou, sladovnou, hvozdem, pánví, se zahradami, ohradou, chmelnicemi, ovčínem, chalupou ovčáckou, s dědinami, lukami, lesy, háji, pahrbky, porostlinami, řekami, potoky, rybníky, ... sádkou, dvěma haltýři, ... dvěma mlýny s olejnicí. Dále městečko Kolinec, v Nemanicích „co tam má“, na stříbrných Horách Matky Boží jeden díl i s šenkem, se dvěma domy v Kolinci „v nichž nyní podruhově jsou“, s lomem vápenného kamene, s platy, robotami, s příjmy z masných krámů, z mýta a ungeltu za 24 800 kop míšeňských grošů.²³⁾

Nemanice jsou zaniklou vesnicí u Kolinec;²⁴⁾ Vintířům ke Kolinci jí patřila jen blíže neurčená část. O tvrzi se nic nového nedozvídáme.

Po bitvě na Bílé Hoře zabral jeden z vítězů, don Baltazar de Marradas, mimo jiné také statky Tedražice a Kolinec. Pak byly postoupeny na úhradu pohledávek za vojenské služby Maxmiliánovi Pechlarovi, ale roku 1623 navráceny majitelce Magdaléně Perglarové.²⁵⁾ Ta si stěžovala, že kolínecký statek je „zplundrovaný“. Žila však v Kolinci, kde již v roce 1624 zemřela. Statek Kolinec po ní převzala její dcera Eufemie Kocová rozená z Perglas, která roku 1632 závětí odkázala Kolinec svému manželovi Jindřichu staršímu Kocovi z Dobrše. Ten se oženil podruhé s Markétou rozenou z Chýnova a Vimperka a roku 1643 sepsal poslední vůli. V ní se psal seděním „na Kolinci a Novém Dvoře“. Vlastnil Kolinec a Nový dvůr se vsí Zdebořice (6 km severozápadně a 8 km severoseverozápadně od Kolinec). Statky odkázal manželce a bratrovi – byl patrně bezdětný.²⁶⁾

Chodba v patře jižního (jihozápadního) křídla zámku/školy. Vlevo okna do nádvoří, původně arkády (foto F. Košťálek 1960, <http://kolinec.eu/pisemnosti/skola-3.htm#zahajeni> [11. 5. 2018]).

Zámek/škola před rokem 1969 (Vích, J.: Z historie školství v Kolinci III. 2015. Dostupné na: <http://kolinec.eu/pisemnosti/skola-3.htm#zahajeni> [11. 5. 2018]).

Zámek/škola po rekonstrukci v r. 1969 (Vích, J.: Z historie školství v Kolinci VI. 2015. Dostupné na: <http://kolinec.eu/pisemnosti/skola-6.htm> [11. 5. 2018]).

Statek Kolínec se nakonec dostal Jaroslavu Jáchymovi Kocovi z Dobrušky, synovi Diviše Jindřicha Koce na Bystřici a Obyčích.²⁷⁾ Za manželku měl Kateřinu Eleonoru rozenou z Klenové a z Janovic. V roce 1655 sepsal poslední vůli, již manželku učinil poručnicí svých nezletilých dětí. Kateřině Eleonoře odkázal čtvrtinu nemovitých statků a polovinu movitých věcí. Ostatek nemovitostí měl připadnout jejich potomkům. Jednalo se o statky Běšiny, Kolínece a Nemilkov. Poslední vůle byla vložena do desek zemských roku 1656.²⁸⁾

Nezletilí synové Diviš Otto roku 1658 a Karel Vilém Frydrych roku 1661 zemřeli a jejich dědictví po otci připadlo jejich matce a sestrám Saloméně Polyxeně Barboře a Maxmiliáně Františce. Kateřina Eleonora Kocová Dobruška, rozená z Klenové a z Janovic a již znovu provdaná Karlová ze Svárova (roku 1669 se provdala potřetí na hraběte z Gutštejna²⁹⁾) připravila na tvrz v Běšíně roku 1666 dílčí cedule pro sebe a dcery; Saloména se totiž provdala a požadovala svůj podíl na dědictví. Dílčí cedule byly vloženy do zemských desek roku 1668 a Eleonoře Kateřině se za díl dostal statek Kolínece: „Tvrz Kolínece, která sice jest pohořalá a docela ruinovaná, však nyní znovu stavěná od kamene, majíc tři světnice, a čtvrtá ratejna, též při tom tři komory, se vším tím, co takové stavení v svém okršku v sobě obsahuje. Pivovar zpustlý, který se ještě užívati může sladovnou, v němž kamenný štok na slady močení s humnem, hvozdem, vše klenutým, sýpkami pro obilí a co k tomu přináleží. Dvůr

Zámek Kolínece na I. vojenském mapování (1764–1768). Kresleno od oka. Zámek s příslušenstvím vpravo dole (<http://oldmaps.geolab.cz-map>. list č. 219).

Kolínece, s maštalem, chlívy kravskými, stodolou o dvou mlatech, vše od kamene vystavené. Ovčín od kamene vystavený, dobře prostranný, s chalupou pro mistra polního. Dva haltýře nyní spuštěné. Štěpnice za sv. Jakubem slove, s některými stromy višňovými vysazenými. Zahrada pro kuchyňské potřeby, též lny, konopí, zelí, mrkev a řepu, pohodlnou. Chmelnice nyní zpustlá“. Uváděny jsou příslušné pozemky, lesy, rybníky apod., poddaní v městečku Kolinci a v připojených vesnicích Střítež, Podolí a Hořákov (též dvě pusté usedlosti v Nemanicích) a k tomuto dílu připojený dvůr Buková (mezi Klatovy a Kdyní). Dílčí cedule byly vloženy do zemských desek roku 1668.³⁰⁾

Barokní zámek

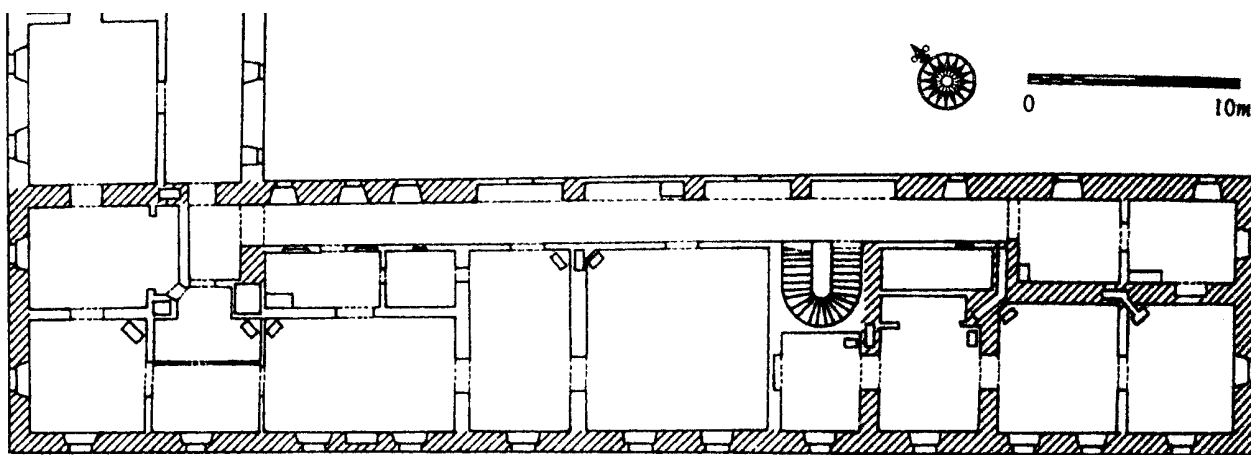
Tento popis tvrže byl podle (nepřesné) regionální literatury uveden již na začátku zmíněném článku v Hlásce. Ačkoli literatura uvádí, že tvrz je uváděna jako vyhořelá a zpustlá roku 1654 a že k tomu došlo zřejmě koncem třicetileté války³¹⁾ (což se nepodařilo ověřit), bylo tomu nejspíše jinak. Tvrz zřejmě vyhořela při velkém požáru Kolínce roku 1659 (ještě roku 1666 byl v městečku velký počet pustých usedlostí). To vedlo k žádosti o slevu na berni, v níž se hovoří také o škodě, která se stala Kateřině Eleonoře.³²⁾

Tvrz byla po požáru přestavěna okolo roku 1666 na barokní zámek, přičemž vzniklo severní (severozápadní) křídlo.³³⁾ Na prvním vojenském mapování „od oka“ (1764–1768) je zámek patrně znázorněn zřejmě omylem jako čtyřkřídlový. Poplužní dvůr byl v jeho severozápadním sousedství.³⁴⁾ Krátké třetí severovýchodní křídlo, které potom vidíme na mladších historických mapách, mohlo tedy vzniknout v tomto období. Nasvědčuje tomu i vyobrazení zámku z již zmíněné mapy vzniklé v letech 1688–1691.³⁵⁾

Kateřina Eleonora žila s třetím manželem na Hradišti u Blovic (okr. Plzeň-jih, majetek jejího druhého manžela) s dcerami z prvního i z druhého manželství.³⁶⁾ Kateřina Eleonora Gutštejnová převedla některé své statky (i Kolínece) na manžela a zemřela roku 1678.³⁷⁾ Maxmilián Rudolf z Gutštejna již roku 1677 prodal Kolínece s tvrzí a dalším příslušenstvím Karlu Fruweinovi z Podolí.³⁸⁾ Ten pak v letech 1688–1691 vedl s držitelem Vlčkovice spor o Kalný potok.³⁹⁾

Fruwein přikoupil ke Kolinci statek Ujčín a zemřel v roce 1695 (z jeho závěti se o kolínecké tvrzi nic nedozvídáme⁴⁰⁾) a dědici hned toho roku Kolínece prodali. Kupcem byl velitel Hanoverského pluku kyrysníků Guido Terzi hrabě de Sissa, italský šlechtic.⁴¹⁾ Hrabě Guido sepsal na zámku Kolinci roku 1698 závěť. Za hlavního dědice svých statků v Čechách i v Itálii jmenoval syna svého zemřelého bratra, hraběte Maria Terzi de Sicca s tím, že má ze zděděných statků vytvořit fideikomisu rodu. Mimo jiné odkázal určitou sumu také ke kostelu sv. Jakuba v Kolinci, několika starým a postiženým osobám zajistil dochování v panském dvoře.⁴²⁾

Hrabě Guido Terzi zemřel v Kolinci roku 1699. Po Mariovi pak následovali z téhož rodu Gerard a František. Ten zemřel roku 1758 a po něm následovaly sestry Konstancie a Corona Marrazani Viscenti, rozené hraběnky Terzi de Sissa.

Přízemí jižního (jihozápadního) křídla zámku na plánu z doby kolem r. 1900. Šrafované předpokládané renesanční zdivo (kresba J. Úlovec, Kolektiv: Encyklopedie českých tvrzí II. Praha 2000, s. 306).

Většinou však žily v Itálii; plnomocníkem jim byl v Čechách František hrabě Taafe, pán na Nalžovech. Za nepřítomnosti majitelů bylo hospodaření na statku špatné a dostal se do sekvestrace (nucené úřední správy), správu prováděl hrabě Taafe. Až roku 1794 prostřednictvím prostředníka prodala Marie Konstancie Marrazani Visconti rozená hraběnka de Sissa panství Kolínec, Podolí, Vlčkovice a Ujčín Janu Kryštofovi svobodnému pánu z Villani.⁴³⁾

Celé století náležel Kolínec italské šlechtě. Poté však šel z ruky do ruky. Roku 1799 Villani prodal kolínecké panství Arnoštu šlechtici z Manasser, v letech 1802–1803 je vlastnil baron z Apfelternu, v letech 1804 Arnošt Malovec, který ho ještě téhož roku prodal pánům Kořínkovi a Bayarovi. Ti prodali Kolínec pražskému měšťanu Nádhernému, roku 1806 jej koupil pražský, pak krumlovský měšťan Jan von Schmidt, který ho roku 1810 prodal Aloisovi Desářovi, roku 1815 kupuje Kolínec hrabě Karel z Pöttingu, který přikoupil statek Mlázovy.⁴⁴⁾

Empírový zámek

Právě za Karla z Pöttingu došlo k investici do zdejšího panského sídla – zpráva z doby okolo roku 1823 říká, že kolínecký zámek byl „zveleben vystavěním z trosek“.⁴⁵⁾ Nepřítomnost italských majitelů a následné časté střídání vrchnosti vedlo zřejmě k zanedbání údržby a byla nutná rekonstrukce v tehdy módním slohu. Literatura hovoří o přestavbě renesančního zámku na zámek empírový⁴⁶⁾ popřípadě klasicistní.⁴⁷⁾ Nebylo-li krátké severovýchodní křídlo vystavěno v období baroka, mohlo vzniknout až nyní. Jasně ho vidíme na mapě stabilního katastru z roku 1837, i s hospodářským dvorem v severozápadním sousedství zámku.⁴⁸⁾

V roce 1837 koupil panství Kolínec se vším příslušenstvím příslušník irského šlechtického rodu sídlící v Nalžovech, Ludvík hrabě Taafe. Vrchnostenský úřad byl přenesen do Nalžov a zámek Kolínec pak hrál podružnou roli. Po Ludvíkově smrti sice dostal jeden z jeho dvou synů panství Kolínec, ale po smrti staršího bratra držel celý nalžovský velkostatek. Taafům náležel velkostatek Kolínec až do roku 1920.⁴⁹⁾ Za Taafů byl poplužní dvůr v severozápadním sousedství zámku zrušen a nové hospodářské budovy vyrostly v jeho jihovýchodním předpolí, jak ukazuje třetí vojenské mapování z roku 1879.⁵⁰⁾

Zámek byl rozlehlou jednopatrovou budovou se třemi křídly obklopujícími vnitřní dvůr. Přední fronta (tj. barokní

severozápadní křídlo) má mírně vystupující rizalit zvýšený o podkroví s vlastní valbovou střechou (jinak jsou střechy sedlové). Do dvora míval zámek (tj. jihozápadní křídlo) otevřené arkády,⁵¹⁾ které byly po převzetí Kolínce hrabaty Taafe zazděny.⁵²⁾ Z doby okolo roku 1900 pochází plán přízemí jižního (jihozápadního) křídla zámku – původní tvrz s lodžiovou chodbou se zazděnými arkádami.

Škola

Uvedeného roku 1920 v souvislosti s první pozemkovou reformou koupila velkostatek Kolínec od Taafů rada městyse Kolínec. Velkostatek byl tvořen hospodářskými

Dnešní vzhled barokního zámeckého rizalitu (<http://mapy.cz – foto/galerie>).

Jižní nároží jihozápadního křídla školy/zámku a hospodářská budova (<https://mapy.cz – panorama>).

dvory v Kolinci, Ujčíně a Vlčkovcích s pozemky, příslušnými lesy, lihovarem, pivovarem a zámek Kolíneček. Pozemky byly pak přiděleny drobným zájemcům za stanovenou cenu, v zámku byla zřízena měšťanská škola.⁵³⁾

V roce 1923 byla škola upravena nákladem 150 000 korun, práce řídil stavitel Rádl z Plzně. V I. poschodí byly zřízeny tři třídy, kreslárna, ředitelna, sborovna a tři kabinety; v přízemí dvě šatny a byt pro školníka.⁵⁴⁾ V letech 1967–1969 došlo k zásadní modernizační přestavbě celého objektu (mimo jiné byla osazena moderní okna a omítky, změněny interiéry a jejich původní členění), která zcela setřela jeho původní ráz.⁵⁵⁾ Zbytek arkád se zachoval až do 70. let 20. století. I po poslední důkladné rekonstrukci budovy se v části přízemí dochovaly „krásné české valené klenby“.⁵⁶⁾

Poznámky: **1)** Mikota, P.: Vyobrazení zámku v Kolinci a tvrze ve Vlčkovcích z roku 1691, *Hláška XXIX/2018*, č. 1, s. 9–11. **2)** Sommer, J. G.: *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch darstellt VII*. Prag 1839, s. 72. **3)** <http://archivnimapy.cz/katastr-kolinec>. **4)** Mencl, V. – Benešová, K. – Soukupová, H.: *Předrománská a románská architektura v západních Čechách*. Plzeň 1978, s. 47–48. **5)** Mára, F.: *Dějiny městečka Kolíně III*. Kolíneček 1996. Strojopis, bez paginace. Dostupné na: <http://kolinec.eu/pisemnosti/mara-3.htm> [8. 5. 2018]. **6)** Sedláček, A.: *Českomoravská heraldika. Část zvláštní*. Praha 1925, s. 86; Profous, A.: *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny II*. Praha 1949, s. 286; Emler, J. (ed.): *Regesta diplomatica nec non epistolarie Bohemiae et Moraviae III*. Praha 1890, s. 265. **7)** Sedláček, A.: *Hrady, zámky a tvrze Království českého IX*. Praha 1893, s. 264. **8)** Emler, J. (ed.): *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensium per archidioecesim III-IV*. Praeae 1879, s. 142–143. **9)** Citace v pozn. 7, s. 264. **10)** Citace v pozn. 7, s. 266. **11)** Kolektiv: *Encyklopedie českých tvrzí II*. Praha 2000, s. 306. **12)** Citace v pozn. 7, s. 264. **13)** Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší,

kniha č. 68, fol. L27. **14)** NA DZV, kniha č. 68, fol. L27v–L28. **15)** NA DZV, kniha č. 68, fol. M6. **16)** NA DZV, kniha č. 167, fol. G11–G11v. **17)** Bělohlávek, M. a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV*. Praha 1985, s. 147. **18)** NA DZV, kniha č. 167, fol. G11v–G12v. **19)** NA DZV, kniha č. 66, fol. O10–O18. **20)** NA DZV, kniha č. 68, fol. L32. **21)** Citace v pozn. 7, s. 265. **22)** Citace v pozn. 7, s. 265. **23)** NA DZV, kniha č. 183, fol. J18–J20. **24)** Profous, A.: *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny III*. Praha 1951, s. 197. **25)** Bílek, T. V. (ed.): *Dějiny konfiskací v Čechách I*. Praha 1882, s. 422. **26)** Citace v pozn. 5. **27)** Šek. [Sedláček, A.]: *Koc z Dobrušky*. In: *Ottův slovník naučný XIV*. Praha 1899, s. 482. **28)** NA DZV, kniha č. 261, fol. G30 a n. **29)** Rožmberský, P. – Chmelíř, V.: *Rytíři Karlové ze Svárova, dědiční strážci dveří Království českého*. Plzeň 2012, s. 85. **30)** NA DZV, kniha č. 73, fol. O30v–P21v. **31)** Citace v pozn. 17, s. 147. **32)** Citace v pozn. 5. **33)** Citace v pozn. 17, s. 306. **34)** <http://oldmaps.geolab.cz> – map. list č. 219. **35)** Citace v pozn. 1, s. 10. **36)** Rožmberský, P.: *Zámek Hradiště*. Blovice 2004, s. 27. **37)** Citace v pozn. 29, s. 85. **38)** Citace v pozn. 5. **39)** Citace v pozn. 1, s. 10. **40)** NA DZV, kniha č. 270, fol. F4–F6v. **41)** Citace v pozn. 7, s. 265. **42)** NA DZV, kniha č. 271, fol. K25–K29v. **43)** Citace v pozn. 5. **44)** Citace v pozn. 5. **45)** Citace v pozn. 5. **46)** Citace v pozn. 17, s. 147. **47)** Citace v pozn. 11, s. 306. **48)** Citace v pozn. 3. **49)** Citace v pozn. 5. **50)** <http://oldmaps.geolab.cz> – map. list č. 4251-3. **51)** Citace v pozn. 17, s. 147–148. **52)** Citace v pozn. 5. **53)** Citace v pozn. 5. **54)** Hrdlička, M.: *Kolíneček na Šumavě*. 1940. Dostupné na: <http://kolinec.eu/pisemnosti/kolinecna-sumave.htm> [11. 5. 2018]. **55)** Vích, J.: *Z historie školství v Kolinci VI*. 2015. Nestránkováno. Dostupné na: <http://kolinec.eu/pisemnosti/skola-6.htm> [11. 5. 2018]; citace v pozn. 11, s. 148; citace v pozn. 11, s. 306. **56)** Citace v pozn. 5.

Nejistá obléhací opevnění

Zdeněk Fišera

Historické prameny a dostupná literatura hovoří o osudech a historii našich středověkých hradů, tvrzí ale i dalších opevněných míst, se v řadě případů zmiňuje o obléhání a dobývání těchto staveb. Popisy bojových akcí jsou většinou velice stručné. Nelze zcela přehlednout ani nepodložené pověsti jako pouhý pomocný zdroj. Jen v nemnoha případech mohou terénní tvary napovídat o obléhání, které není vůbec nikde doloženo.

Velká pozornost byla posud věnována obléhacím táborům, které jsou spojeny se známými historickými událostmi, kdy početný útočník obléhal hradní sídlo, tvrz, klášter nebo případně i město třeba i delší dobu a zbudoval proto obléhací tábor, jehož relikty se do dnešní doby poměrně dobře zachovaly. Můžeme jmenovat třeba obléhací tábory z doby husitské, jako u Nového hradu u Kunradic (Praha 4),¹⁾ anebo u Lichnice (okr. Chrudim).²⁾ Obléhací tábor známe třeba i proti klášteru Kladruhy (okr. Tachov).³⁾ Z doby poděbradské jsou to obléhací tábory třeba u Konoπίště (okr. Benešov),⁴⁾ nebo z moravských u Čornštejna (okr. Znojmo).⁵⁾ Nelze vynechat i pozdější obléhání, třeba v době třicetileté války. K nově zjištěným obléhacím situa-

cím lze připočítat obléhání hradu Frydštejna (okr. Jablonec nad Nisou).⁶⁾

Již jen početná literatura týkající se obléhání ukazuje skutečnost, že obležených pevností protivníka bylo mnohem více a dnešní znalosti o obléhacích pracích jsou velmi mizivé. Obléhací zařízení často zanikla z důvodů budování pozdějších staveb nebo předměstí. Některé stopy po nich jsou však dodnes zachovány, ale jsou téměř nečitelné. U řady míst však snad ani nikdo neuvažoval o tom, že určité terénní útvary mohou být zbytkem obléhacího tábora, který ovšem musel existovat i při krátkodobém obležení. Palebné pozice a velitelská stanoviště však vznikly tam, kde se přinejmenším počítalo s dlouhodobým obležením. Obléhací opevnění mohlo později také pohltit nově zbudované předemstředí opevnění hradu.

Vznik tohoto článku ovlivnil jeden náš bývalý slezský hrad a to Javorník – Janský vrch, kde lze uvažovat o obléhacím opevnění. Další pozornost je věnována oblasti severních a severovýchodních Čech. Lze připomenout aspoň pětici těchto zatím nezkoumaných míst. Po celé naší republice lze zcela jistě hledat další podobné, ale zatím nejisté lokality.

Javorník – Janský vrch (okr. Jeseník)

Tento hrad je poprvé doložen v roce 1307 v rukách vratislavského knížete. Až v polovině 14. století se dostal do rukou vratislavských biskupů.⁷⁾ Proto při svém tažení v březnu 1428 husitské vojsko dobylo hrad Javorník a nejspíše zde zanechalo svou posádku. Posléze nechal biskup raději hrad pobořit a ten byl opuštěn. Až později byl přestavěn na zámek.⁸⁾

Dnes na vrcholu Janského vrchu přímo proti šíjovému příkopu nachází parkově upravený les, kde jsou zřetelné dvě výšiny, které s dalšími terénními nerovnostmi naznačují umělé úpravy. Janský vrch byl viditelně později parkově upravován a tak nejspíš byly strženy zbytky husitského ležení. Tento názor autora na zámku vyvolal nesouhlasný postoj.

Janský vrch – Javorník (okr. Jeseník). Terénní nerovnosti v zámeckém parku (foto autor 2018).

Bradlec (okr. Semily)

Hrad založil před rokem 1322 rod mocných Markvarticů.⁹⁾ Dnes se z hradu tyčí pouze výrazné zříceniny. Jen nemnohý návštěvník si povšimne na jihozápadní straně na úpatí hradu za úvozem procházející cestou oválné plošiny o velikosti asi tří desítek metrů. Terén dál pokračuje nízkým sedýlkem k západu jako Romanova hora a klesá do Bradlecké Lhoty. Pozornost vzbuzuje k jihovýchodu klesající hřebínek s turistickou stezkou do osady Újezdce. Patrně byl někdy uměle přepažen neznámou stavbou.

Hrad Bradlec v roce 1417 oblehlo královské vojsko. Pod vedením hejtmána Hynka Jablonského zde byl obležen zemský škůdce Václav jinak Vaněk z Jenštejna pro svůj protikrálovský odboj. Po pádu lomnické tvrze došlo i na Bradlec. Hynek nechal před hradem vybudovat ohrazené ležení a hrad chtěl jednoduše vyležet. Nakonec se posádka rozhodla raději prchnout z obležení. Ovšem 35 členům hradní posádky se to nepodařilo a později byli v Praze oběšeni. Hrad se jako konfiskát dostal do majetku královské komory a pak královně Žofii. Vaněk byl sice nakonec omilostněn, ale Bradlec mu již nebyl vrácen,¹⁰⁾ později se stal pánem hradu Nístějky.

Pařez (okr. Jičín)

Skalní hrádek na pokraji Prachovských skal patří k velmi navštěvovaným středověkým lokalitám Českého ráje. Sídlo zdejší šlechty, pánů z Pařezu, existovalo od 14. století asi do první poloviny 15. století.¹¹⁾ Pouze podle Bohuslava Balbína byl hrad ve čtyřicátých letech 15. století dobýván jako opěrný bod loupeživé posádky.¹²⁾

Pařez (okr. Jičín). Příkop kolem fortifikace, patně obléhacího opevnění naproti hradu (foto autor 2018).

Na východ proti hradu přes nehluboké údolí se nachází možná lokalita obléhacího opevnění proti Pařezu. Dnes je prostor zčásti zničen rekreačními objekty. Terénní revize místa provedená jičínským muzeem na začátku léta 2018 předpokládá tuto možnost, ale bez důkladnějšího výzkumu nelze tuto skutečnost potvrdit ani vyvrátit. Přítomnost zčásti již zasypaného příkopu s venkovním tělesem valu doplňuje vnitřní plošina.¹³⁾

Nístějka (okr. Semily)

Hrad byl založen snad již ve 13. století jako strážní tvrz,¹⁴⁾ jako sídlo pánů z Valdštejna vystaven před polovinou 14. století. V době husitské patřil Valdštejnům a byla zde husitská posádka.¹⁵⁾ Hrad někdy kolem poloviny 15. století zanikl zhoubným požárem a již nebyl obnoven.¹⁶⁾ Naskytá se otázka, zda nebyl obléhán, dobyt a vypálen.

Hrad v klesající poloze nad soutokem Jizery a Farského potoka byl hradem ostrožním. Výše nad hradem obsahuje stoupající hřeben výraznou plošinu, zde se nachází proti hradu zachovalý val a na venkovní straně jsou zbytky dalšího, poměrně poškozeného valu. Vzdálenost mezi valy je asi čtyřicet metrů. Vzdálenost od hradu kolem 300 metrů. Někdejší historik Vysokého nad Jizerou Václav Lukáš byl toho názoru, že v těchto místech stával poplužní dvůr hradu Nístějky.¹⁷⁾ Pro dvůr se zde nenachází žádný zdroj vody. Naproti tomu lze přimnout názor, že se jedná o pozůstatky obléhacího opevnění.

Nístějka (okr. Semily). Val domnělého obléhacího opevnění nad hradem (foto autor 2018).

Valdštejn (okr. Semily)

Jeden z našich nejznámějších středověkých hradů vznikl již ve 13. století. V historii hradu dominuje jeho obležení v roce 1440.¹⁸⁾ Archeologické výzkumy dokládají skutečnost, že hrad byl někdy před polovinou 15. století zničen velkým požárem. V srpnu 1440 sem přitřhlo spojené vojsko boleslavské a hradecké krajské hoto- vosti a Valdštejn bez úspěchu dobývalo. Důvodem byl nedostatek dělostřelby. Teprve až na konci srpna přišli Pražané s dalšími palnými zbraněmi a s jejich pomocí na počátku října skalní pevnost padla.¹⁹⁾ Proto zde musel být obléhací tábor dvou landfrýdu a ještě Pražanů. Dodnes je prostor před hradem typický různými terén- ními zásahy. Je zde nepravdělný prostor, a již bývalý kastelán hradu Ladislav Koucký byl ochoten přijmout názor, že jde o zbytek obléhacího opevnění proti hra- du.²⁰⁾

Závěr

Na závěr je možné připomenout ještě anonymní na- lezenou lokalitu, ležící pouhý kilometr jihozápadně nad městem Hostinné (okr. Trutnov). Areál byl v průběhu 50. let 20. století tehdejší státním statkem z celé polo- viny zničen.²¹⁾ Zjišťovací archeologický výzkum okres- ního muzea v Trutnově v roce 2017 byl zcela negativní, pouze byla ve hmotě vnitřního valu nalezena nedatovaná na sucho kladená zeď. Absence nálezů nepodpořila možnost, že by se jednalo o obléhací tábor Jana Žižky z roku 1424 při krátkodobém neúspěšném obléhání mě- sta Hostinného husity.²²⁾

Poznámky: 1) Durdík, T.: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha 1999, s. 40. 2) Fišera, Z.: Opevněná lokalita u hradu Lichnice. In: Dějin staveb 2005. Plzeň 2005, s. 145–148. 3) Nováček, K. (ed.): Kladubský kláš- ter 1115–1421 osídlení, architektura – artefakty. Plzeň 2010. 4) Tywoniak, J.: Z dějin Konopiště. In: Charvátová,

E. (ed.): Konopiště – státní zámek a okolí. Praha 1962, s. 22. 5) Plaček, M.: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí. Praha 2001, s. 58–59. 6) Fišera, Z.: Obléhací opevnění hradu Frydštejna, Hláška, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka XXVIII/2017, č. 3, s. 1–3. 7) Spurný, F. a kol.: Hrad, zámek a tvrz v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. Severní Morava. Praha 1983, s. 108. 8) Vojkovský, R.: Janský vrch. Zámek v Javorníku ve Slezsku. Dobrá 2001. 9) Citace v pozn. 1, s. 78–79. 10) Sedláček, A.: Hrad, zámek a tvrz Království českého V. Podkrkonoší. Praha 1887, s. 196. 11) Citace v pozn. 10, s. 269; citace v pozn. 1, s. 422. 12) Citace v pozn. 10, s. 269, 228. 13) Prospekce provedena 18. června 2018 ar- cheologem jičínského muzea Mgr. Radkem Novákem a autorem tohoto článku. 14) Fišera, Z. Skalní hrady zemí Korunu české. Praha 2004, s. 155–157. 15) Tento údaj je založen hlavně na dvojici skutečností. Jednak Vaněk (Václav) byl husitský pán, vězněn dokonce císařem Zikmundem. Tento známý údaj příkladně popisuje autor publikace o Nístějce: Špráchal, P.: Nístějka. Zřícenina hradu východně od Vysokého nad Jizerou. Dobrá 2010, s. 6–7. 16) Úlovec, J. – Fišera, Z. 2001: Hrad Nístějka, Z Českého ráje a Podkrkonoší 14/2001, s. 36–52. 17) Podle ústního sdělení pana doktora koncem 90. let. Obdo- bou je stejná situace u jiného hradu pánů z Valdštejna Štěpanic a nejspíše také u hradu Navarova. 18) Anděl, R. a kol.: Hrad, zámek a tvrz v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Severní Čechy. Praha 1984, s. 490. 19) Anděl, R.: Hrad a zámek libereckého kraje. Liberec 1959, s. 49–50. 20) Konfigurace terénu naznačuje různé terénní úpra- vy, opracování skal, které však nelze blíže datovat. Ar- cheologický průzkum tohoto prostoru nebyl proveden. 21) Fišera, Z.: Neznámá fortifikace u Hostinného, Hláška, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka XXIV/2013, s. 39–42. 22) Palacký, F.: Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě III. Praha 1939, s. 350.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Neznámé sídlo šlechty v Dobříkově

Petr Rožmberský

O Dobříkově (okr. Domažlice) a tamním zatím neznámém šlechtickém sídle toho víme poměrně málo. V roce 1379 tam měli vladkové Adam a Velislav po popluzí.¹⁾ Potom dlouho o Dobří- kově nic nevíme, až v dopise z roku 1533 Zdeňka Lva z Rožmitálu Jindřichovi Příchovskému na Úsilově se hovoří o tom, že drží v zástavě za dluh Viléma z Rýzemberka vsi Libkov, Dobříkov a Smržovice s popluzím.²⁾ Roku 1550 pak Vilém z Rýzemberka Janovi Příchovskému Smržovice a Dobříkov prodal.³⁾

V soupisu dlužníků berně z roku 1579 je mezi rytíři z Klatovska jmenován také Baltazar Zališ na „Dobrissowic“ (roku 1568 byl Baltazar „Sališ z Doberyšova“ hejtnanem na Planéu Mariánských Lázní).⁴⁾ Není však vůbec jisté, zda se jedná o Dobříkov. U Vysokého Mýta existuje ještě jeden Dobříkov, původně rytířského rodu z Dobříkova,⁵⁾ a proto není jasné, podle kterého z nich se psala roku 1580 manželka Štastného Třemošnic- kého z Předenic Kateřina z Dobříkova, jmenovaná při prodeji rychty v Hodyni (okr. Plzeň-sever).⁶⁾ Nejspíš se však tyto zprávy pojednávající o Dobříkově netýkají.

Na Smržovicích pak sídlil Janův bratr Vojtěch Příchovský (viz studie o Smržovicích v Hlásce 2018/4) a Dobříkov byl součas- tí smržovického statku. Jasná zpráva týkající se pojednávajícího

Dobříkova je tedy až z roku 1592, kdy Kryštof Vlasatý z Domaslavi a na Bukové obeslal k soudu Jana mladšího Příchov- ského z Příchovic a v Dobříkově z výtržnosti – totiž že jej v Úsilově v domě Baltazara Vidršperkára kordem bil do hlavy až do krve.⁷⁾ Jan mladší je nejspíše synem Vojtěcha Příchovského (viz výše).

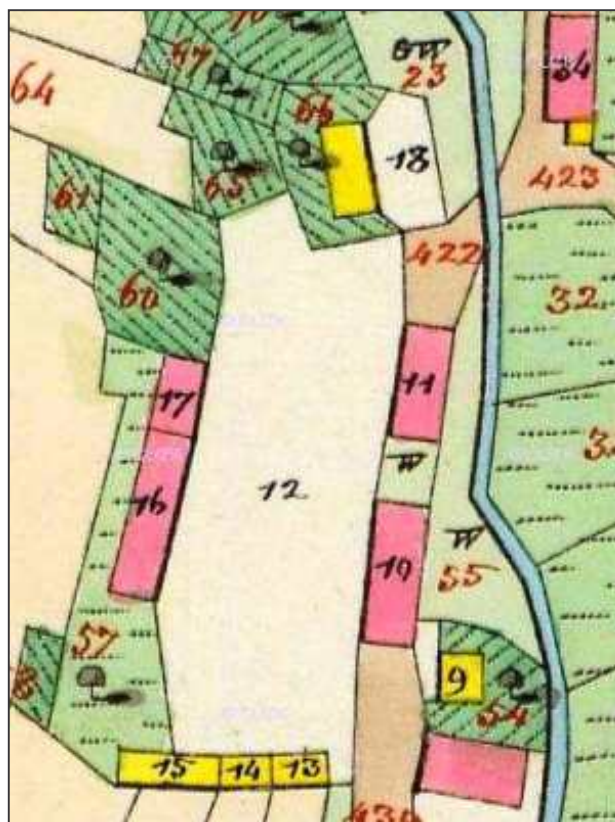
Zdá se, tedy, že Dobříkov obdržel snad jako jakýsi „úděl“ Jan mladší Příchovský, který si zde musel vybudovat své sídlo. Po Vojtěchově smrti se jeho synové o dědictví rozdělili tak, že Jan mladší obdržel Smržovice, zatímco Bernard Dobříkov. Vyplyvá to z placení berně roku 1603, kdy Bernard Příchovský a v Dobříkově platí jen z jediného poddaného.⁸⁾ Bernard Příchovský patrně brzy zemřel, neboť při dalších výběrech berní v letech 1615 a 1620 se nevyskytuje a seděním na Dobříkově není ani žádný jiný z Příchovských.⁹⁾ Snad byl statek Dobříkov po smrti Bernarda opět připojen ke statku Smržovice jeho bratra.

V pobělohorských konfiskacích byl Jan starší Příchovský na Smržovicích pokutován manstvem uvaleným na jeho statek Smr- žovice, skládající se ze dvora a části vsi Smržovic, ze dvora v Dobříkově a ze dvou krčem.¹⁰⁾ V Dobříkově tedy měli Příchovi- tí jen poplužní dvůr a krčmu – komu náležela vesnice (nebyla-li pustá či svedená ke dvoru), nevíme. Další z Příchovských Jindřich Maxmilián kupoval některé majetky a možná koupil i dva chalup- níky a tři zahrádky v Dobříkově a ves Branišov, které jsou sou- částí smržovického statku v době berní ruly roku 1654.¹¹⁾

Dobříkov 1764–1768. V jihozápadní části jsou dobře patrné objekty velkého dvora (<http://mapire.eu>).

V roce 1663 se Jindřichovi synové Jan Zdebor a Adam Vojtěch dělili o otcovskou pozůstalost. V deskách zemských se dochovala jen jedna z dílčích cedulí, a to na první smržovický díl (Adama Vojtěcha), zatímco druhý dobříkovský díl (Jana Zdeborra) podrobně neznáme. Avšak z popisu prvního dílu lze některé informace o Dobříkově vyčíst, jako například, že na druhém dílu nebyly žádné sýpky, takže ještě rok po rozdělení mohl Jan Zdebor užívat část smržovických sýpek. Podobně tam nebyl ovčín, takže opět rok mohli oba bratři užívat společně smržovický ovčín (předpokládalo se, že do roka si Jan Zdebor zřídí sýpku a ovčín v Dobříkově). V dobříkovském dvoře byly chovány včely. Bratři měli společně užívat smržovický pivovar a služby sládka (střídat se ve vaření) a také se střídat v šenkování piva v krčmě v Loučimi. Protože při dobříkovském dvoře bylo málo čeládky, přidělují se tam od prvního dílu tři poddanští synové. Z dobříkovského dílu se také měly platit některé dluhy po otci, a protože byl méně výnosný, měla být jeho hodnota dorovnána penězi.¹²⁾ Dobříkovský dvůr byl evidentně skromnější než smržovický a zdejší sídlo, naposledy obývané vrchností cca před 50 lety, asi nebylo zrovna komfortní.

Dobříkov 1837. Budovy na pravé a levé straně nádvoří dvora již mají vlastní čísla, dvůr je tedy rozprodán (citace v pozn. 105).

Roku 1672 se Janu Zdeborovi Příchovskému na Dobříkově a jeho manželce Alžbětě narodil syn Jan Václav. V roce 1677 byl za kmotra v Týnci „urozený a statečný rytíř, pan Honza Příchovský, pán na Dobříkově“ a v roce 1679 tam kmotrovala „urozená paní Bětuška Příchovská rozená Hejdovna, paní na Dobříkově“,¹³⁾ zřejmě manželé, kteří patrně zdejší sídlo zvelebili. Roku 1681 byl Jan Zdebor pánem na Branišově a Dobříkově. Zemřel na Dobříkově roku 1685.¹⁴⁾ Záhadnou postavou je urozený pan Jan Tyburcí (ekvivalent Ctibor) Příchovský, roku 1680 kmotrující při křtu a svědčící při svatbě ve Kdyni. Zemřel v roce 1685 snad v 50 letech (nejisté čtení) v Dobříkově a byl pohřben v loučimském kostele.¹⁵⁾ Umrť Jana Zdeborra a Jana Tyburcího/Ctibora ve stejný rok a podobnost jmen Zdebor a Ctibor nás vede k domněnce, že se jedná o stejnou osobu.

Dobříkov čp. 6 a 25 dnes. Obsahují pozůstatky šlechtického sídla? ([https://mapy.cz – panorama](https://mapy.cz-panorama)).

Vdova Alžběta Sidonie Příchovská rozená Hejdová z Lovčic v roce 1691 jako poručnice nedospělého syna Jana Václava přikoupila k Dobříkovu statek Smržovice. Alžběta Příchovská rozená Hejdová se roku 1692 stále psala „na Dobříkově“, roku 1694 „z Dobříkova“ nebo na Dobříkově a Smržovicích. Se správou jí mimo šafáře pomáhal roku 1693 dobříkovský správce Hans Georg Oppelbach a Anna Alžběta Oppelbachová, písařka z Dobříkova.¹⁶⁾

Právoplatný dědic Jan Václav Příchovský z Dobříkova studoval v letech 1687 a 1688 u jezuitů v Jindřichově Hradci.¹⁷⁾ Poté od matky převzal otcovskou pozůstalost, oženil se a v prosinci 1695 jako urozený pan Jan Václav z Příchovic na Dobříkově a Smržovicích zplodil s manželkou Maxmiliánou rozenou Menčíkovou syna, pokřtěného jmény Maxmilián Ignác Josef Václav Mikuláš. V roce 1696 následoval další jejich syn Václav Ignác Fridrich Xaver, roku 1698 dcera Anna Ludmila Josefa. Další synové byli František Vilém Ignác Josef Hugo (narozen 1700) a Ignác Albert Kryšof Josef Gunter (narozen 1703; po několika dnech zemřel), následovaly dcery Maxmiliána Josefa Barbora Kateřina Marie (1705) a Kateřina Ludmila Josefa (1708).¹⁸⁾ Evidentně byla dávána přednost sídlu v Dobříkově, kde se všechny děti narodily a kde také vznikl pivovar, doložený sládkem z Dobříkova k roku 1707. Za Jana Václava Příchovského, pána na Dobříkově, Branišově a Smržovicích (1701, 1703) je v Dobříkově zaznamenán správce, kuchař a dokonce se uplatnila i hofmistryně.¹⁹⁾

Jan Václav Příchovský zemřel roku 1712 a zůstali po něm synové Maxmilián Josef, Václav a František, z nichž první dva vstoupili do vojenských služeb (před rokem 1738), ale všichni okolo poloviny téhož století zemřeli.²⁰⁾ Tady se vloudila chybička – Jan Václav zemřel již v červnu 1711 v pouhých 46 letech.²¹⁾ Už v roce 1714 přikoupil k Chudenicím statek Dobříkov (zmenšený o Smržovice, které se staly opět samostatným statkem) František Josef Černín z Chudenic, který jej roku 1728 prodal piaristické koleji v Kosmonosích u Mladé Boleslavi.²²⁾ Ovšem v letech 1728–1731 jsou všichni lidé z Dobříkova zaznamenáni matrikou, ještě poddanými Černínů.²³⁾ Piaristé spravovali statek Dobříkov přímo – matriky zaznamenaly piaristu pátera Samuela „na ten čas plnomocného pána statku dobříkovského“ k roku 1751. Piarista Samuel, dobříkovský administrátor, zemřel v Dobříkově roku 1758. I za piaristů se v Dobříkově ještě vařilo pivo – v letech 1753 a 1755 je připomínán dobříkovský sládek.²⁴⁾

Od piaristů statek Dobříkov přikoupil k panství Bystřice roku 1759 či 1760 Karel Josef Palm-Gundelfingen.²⁵⁾ V roce 1789 patřil Dobříkov již s 16 popisnými čísly stále k panství Bystřice.²⁶⁾ Také ke konci patrimoniálního období byl statek Dobříkov – vsi Dobříkov (30 domů), Branišov (14 domů), tři čísla v Loučimi a čtyři čísla v Hluboké – součástí panství Bystřice.²⁷⁾

O podobě sídla vrchnosti v Dobříkově toho moc nevíme. Byl to zřejmě rezidenční dvůr, jehož obytné stavení bylo po oddělení od Smržovic zřejmě kvalitativně upraveno tak, že po opětovném spojení se Smržovicemi mu byla, alespoň podle predikátů, dávána přednost. Také byl v Dobříkově vyzdvížen pivovar, který v 18. století vařil ročně 46 sudů piva;²⁸⁾ zásoboval nejspíše jen místní, popřípadě loučimskou krčmu. Ani historické mapy mnoho nepomohou – na I. vojenském mapování (1764–1768) alespoň můžeme rozeznat budovy poplužního dvora na jihozápadním okraji vsi.²⁹⁾ Císařský otisk stabilního katastru z roku 1837 zachytil poplužní dvůr s rozsáhlým nádvořím (jímž prochází komunikace) již zrušený a rozdělený (na panství Bystřice došlo k emfiteutickému pronájmu dvorů v roce 1797³⁰⁾). Na indikační skice mají dva objekty na levé (západní) straně nádvoří čp. 6 (parc. č. 17) a 25 (parc. č. 16) a dva objekty na pravé (východní) straně čp. 23 (parc. č. 11) a 16 (parc. č. 10).³¹⁾ Všechny jsou zděné a nevykazují žádnou indicii, podle níž by bylo možné stanovit, který z nich byl sídlem vrchnosti. Dnes stojí jen čp. 6 a 25, východní strana bývalého dvora neexistuje.

Poznámky: 1) Emler, J. (ed.): Ein Bernaregister des Pilsner Kreises vom Jahre 1379. Prag 1876, s. 20. 2) Dvorský, F.

(ed.): Dopisy Zdeňka Lva z Rožmitála 1508–1535. In: Archiv český XII. Praha 1893, s. 150. 3) Národní archiv Praha, Kartotéka Augusta Sedláčka, skříň D, řada D04, zásuvka D04A, listek 935 (dále jen NA KAS a zkratky). Dostupné na: <http://www.augustsedlacek.cz>. 4) Úlovec, J. (ed.): Rejstřík dlužníků berně z roku 1579. In: Tábořský archiv 7/1995–1996. Tábor 1996, s. 161; Sedláček, A.: Hradý, zámky a tvrze Království české XIII. Praha 1905, s. 190. 5) Profous, A.: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny I. Praha 1947, s. 358. 6) Rožmberský, P.: Hodyňská rychta, Hláška – zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka II/1991, č. 3, s. 30. 7) NA KAS, s. B, ř. B05, z. B05C, l. 1205. 8) Marat, F. (ed.): Soupis poplatnictva 14 krajův Království českého z r. 1603. Praha 1898, s. 57. 9) Sedláček, A. (ed.): Rozvržení sbírek a berní z 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné. Praha 1869; Pešák, V. (ed.): Berní rejstříky z roku 1544 a 1620. Praha 1953. 10) Bílek, (ed.): Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I. Praha s. 444. 11) Doskočil, K. (ed.): Berní rula 2 – popis Čech r. 1654 I. Praha 1953, s. 473. 12) Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší, kniha 72, fol. P7 a n. 13) Státní oblastní archiv Plzeň, fond Sběrka matrik, římskokatolická fara Kdyně, kniha 1, s. N191, Kdyně 2, s. 15; Týnec 1, s. 36, 43 (dále jen SOA SM, fara, č. knihy a lokační údaj). Dostupné na: <http://www.portafontium.eu>. 14) Šek [Sedláček, A.]: Příchovský z Příchovic. In: Ottův slovník naučný XX. Praha 1903, s. 681. 15) SOA SM Kdyně 2, s. 6, 325, 411. 16) SOA SM Loučim 1, s. 44, 52, 56, 58, 65; Týnec 1, s. 121. 17) NA KAS, s. B, ř. B05, z. B05C, l. 1405. 18) SOA SM Kdyně 2, s. 97, 105, 120, 138, 170, 185, 210; Loučim 1, s. 214. 19) SOA SM Loučim 2, s. 39, 99; Kdyně 2, s. 140, 148, 159, 387. 20) Citace v pozn. 14, s. 681. 21) SOA SM Loučim 2, s. 239. 22) Bystrický, V. a kolektiv: Státní oblastní archiv v Plzni – průvodce po archivních fondech 3. Praha 1976, s. 208, 216. 23) SOA SM Kdyně 3, např. s. 81, 95, 105. 24) SOA SM Loučim 4, s. 200, 541; Kdyně 4, s. 147, 174. 25) Citace v pozn. 22, s. 208, 216. 26) Schaller, J.: Topographie des Königreichs Böhmen XII. Prag und Wien 1789, s. 46. 27) Sommer, J. G.: Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt VII. Prag 1839, s. 93. 28) Procházka, Z.: Domažlicko a Kdyněsko. Historicko-turistický průvodce č. 5. Domažlice 1990, s. 31. 29) <http://mapire.eu>. 30) Citace v pozn. 22, s. 217. 31) <http://archivnimapy.cuzk.cz> – katastr Dobříkov na Šumavě.

Křivoklátská konference

Josef Hložek

Ve dnech 5.–6. 10. 2018 se v areálu hradu Křivoklát uskutečnil již IV. ročník mezinárodní kastelologické konference věnované památce evropsky významného archeologa středověku, kastelologa, dlouholetého pracovníka Archeologického ústavu AV ČR v Praze a vedoucího Katedry archeologie Západočeské univerzity v Plzni prof. PhDr. Tomáše Durdíka DrSc. Na setkání zazněly příspěvky z oblasti archeologie středověku, české a evropské kastelologie a památkové péče. Tato diskuse pokračovala při neformálním setkání v dalších prostorách hradu i při prohlídce pivovaru, části opevnění a v neposlední řadě také při návštěvě manského domu, zaniklého při požáru hradu 18. března 1422. Součástí konferenčního jednání byla již tradiční vzpomínková pobožnost. Konference byla pořádána v úzké spolupráci mezi Archeologickým ústavem AV ČR Praha, v. v. i., Katedrou archeologie a Fakultou filozofickou Západočeské univerzity v Plzni, Národním památkovým ústavem – Správou státního hradu Křivoklát, Náboženskou obcí Církve československé husitské v Křivoklátě, Pražskou diecézí Církve československé husitské a Společností přátel starožitností. Zvláštní poděkování za trvalou podporu této konference pak náleží kastelánovi státního hradu Křivoklát Mgr. Petrovi Slabému. Příspěvky, které na konferenci zazněly, budou publikovány v časopisu Castologica bohemica, vydávaného Katedrou archeologie Západočeské univerzity.

Už jste četli...?

Práve sa na trh dostáva slovenský preklad **Šľachtického sídla v stredoveku** od Uwe Albrechta, a to vďaka neúnávnému úsiliu prekladateľky Dr. Janky Šulcovej a jej snahy prekladať tiež dostať na verejnosť. Takže milovníci stredovekej histórie a šľachtických sídiel, neváhajte. K dostaniu napr. tu: <https://www.vydavatel.sk/kniha/slachticke-sidlo-v-stredoveku> a inde.

M. Bóna

Z hradů, zámků a tvrzí

Jinonice (Praha 5) – v zámeckém komplexu Jinonický dvůr byla společností V Invest CZ a. s. zahájena I. etapa výstavby řadových domů. Při rekonstrukci dolního dvora narazili stavbaři na základy tvrze z doby vrcholného středověku. V době návštěvy v neděli 14. 10. 2018 byl dvůr volně přístupný a byla odhalena již pouze severozápadní část objektu. Vše ostatní najdete na stránkách www.archeopraha.cz/archeologicky-vyzkum-na-jinonickem-zamku.

J. Synek

V září se v přeštickém Kulturním a komunitním centru konala mezioborová konference „Hrad Skála v minulosti a dnes“. Jejím pořadatelem byl Dům historie Přeštice, Spolek pro záchranu historických památek Přeštice, město Přeštice a spolek Genius loci českého jihozápadu, který zaštiťuje podobné konference v našem regionu. Jak název napovídá, týkala se významné hradní zříceniny v katastru Zálesí (obec Příchovice, okr. Plzeň-jih), která letos slaví 700 let od první písemné zmínky. Pozvání na konferenci přijaly dvě desítky odborníků z oborů archeologie, historie, kastelologie, památkové péče, dějin vojenství, umění i literatury a v neposlední řadě i přírodních věd. Zazněly referáty o šlechtických majitelích hradu, o archeologickém a kastelologickém výzkumu a památkové ochraně Skály a o jejích ikonografických pramenech. Další příspěvky se týkaly dějin středověkého vojenství, skalských pověstí a v neposlední řadě i zpěváckého spolku Skála. Došlo i na přírodovědné téma: bulizníkové skály. Konference ukázala velkou šíři témat, vztahujících se k historii i současnosti jedné hradní památky, i směry jejího dalšího studia. Z konference vyjde v roce 2019 sborník příspěvků.

M. Tejček

Zprávy z klubu Rada

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@post.cz. Internetové stránky: <http://www.klub-augusta-sedlacka.cz>.

Funkcionáři poboček zašlou Radě **nejpozději do 10. března Zprávy o činnosti a Zprávy o hospodaření poboček za rok 2018** mailem na výše uvedenou adresu.

Jubilejní 20. ročník **konference Dějiny staveb** se bude konat v Centru stavitelského dědictví v areálu kláštera Plasy **6.–8. dubna 2019**, přihlášky na pmikota@post.cz, podrobnosti na www.evida.cz/shp. Členové KASu, kteří měli příspěvek otištěný ve sborníku Dějiny staveb 2018 a kterým účast nehradí zaměstnavatel, a též studenti denního studia, kteří zde představí alespoň poster, jsou osvobozeni od konferenčního poplatku.

Redakce Hlásky přeje čtenářům a hlavně autorům Hlásky v novém roce především hodně zdraví a hodně badatelského nadšení. Všem, kteří se zasloužili svými příspěvky o tvorbu Hlásky, děkujeme a (patrně marně) doufáme, že se k nim v tomto roce přidají další. Necháme se však rádi překvapit.

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@post.cz.

Na klubových schůzkách jejich účastníci vyslechli tyto přednášky: v říjnu J. Anderleho Osule, nedostavěný hrad, v listopadu P. Rožmberského Šlechtické zvířecí a ptačí obory a v prosinci P. Mikoty Tvrze na ostrovech v Dalmácii. Děkujeme.

Podzimní členská schůze nepřijala žádného nového člena, neboť o členství neprojevil nikdo zájem. Proběhla diskuse o nízké účasti na autovycházkách, aniž by se dospělo k nějakému usnesení. Byl přijat návrh J. Richterové na umístění nefunkční klubové knihovny v jejích prostorách s tím, že zájemci si knihu objednájí a bude jim přinesena na schůzku.

Letní smršť poškodila tři tabule na naučné stezce F. X. France, jejímž zřizovatelem je KAS. Za opravu děkujeme P. Mikotovi, Z. Mikotové a M. Novobilskému. Náklady hradilo sponzorský nakladatelství Mikota.

Děkujeme všem dárcům financí ať vědomým či nevědomým (omylem platících dvakrát nebo vyšší sumu). Do uzávěrky tohoto čísla nejvyšší sumu (500 Kč) darovali pánové Pícl a Anderle. Děkujeme.

Podzimní zájezd na Netolicko začal několika zpožděními, takže první lokalitu, tvrzíště ve Vitějovicích, jsme museli vypustit. O moc jsme asi nepřišli – na pozemku čp. 2 má být jen část příkopu a valu. Na vrch Osuli u Vitějovic s pozůstatky hradu s převýšením 100 m vylezla v dešti jen část účastníků z pětatřiceti. Následovala již za pěkného počasí prohlídka rožmberského renesančního loveckého zámku Kratochvíle v majetku NPÚ. „Grand“ prohlídka (kostel + zámek) je za 130 Kč (dětí, senioři nad 65 let 90 Kč). Všude je nádherná malířská a štukatérská výzdoba, prochází se mimo jiné pracovnami a ložnicemi Viléma a Petra Voka z Rožmberka, kolem zámku je široký vodní příkop s labutěmi a rozsáhlá zahrada, v předpolí pomocné budovy a kostel. Ve Dvořanské světnici jsou na stropě vymalována různá zvířata, nechybí slon a dokonce nosorožec. Pěkný je na zahradním průčelí iluzivní rizalit. V interiérech je zákaz fotografování. Mobilní je zapůjčen od různých institucí a ve smlouvách o zápůjčkách je klauzule o zákazu fotografování předmětů. Přesto byl tajně pořízen snímek stropu Dvořanské světnice. Snímky interiérů jsou ostatně k vidění na internetových stránkách zámku nebo i na Seznamu – obrázky. Kdy už tyto nesmyslné zákazy skončí? V Netolicích jsme našli tři zavřené restaurace; až čtvrtá poskytla potravu a pití. Následoval výstup na přemyslovské hradíště nad Netolicemi s archeoparkem (palisáda s věží, vstup zdarma). R. Trnka také zde našel zlomkovou keramiku s motivem hřebenované vlnovky. Potom jsme navštívili libějovický Starý zámek, který příjemně překvapil. Otevřenou branou (ještě s otvory na zvedání padacího mostu) jsme se průjezdem se sediliemi dostali na nádvoří s arkádami. Zámek je obydlený. Nový libějovický zámek je naopak opuštěný a jeho okolí zarostlé, střecha je v dobrém stavu. Patří nějaké společnosti z Prahy. V zahradě rostly křemenáče, někdo našel i obří pýchavky. Pak už se jelo domů. Za přípravu trasy děkujeme P. Rožmberskému.

Podzimní autovycházka do Pošumaví se velmi vydařila, i přes nízkou účast (čtyři auta a pouzí čtyři pěšáci, celkem 11 lidí). Počasí bylo dobré a odpoledne i slunečné. Prvním cílem byl zámek Skalce v Bohumilicích, kde nás přivítal přítulný bernardýn. „Vybydlený“ zámek (původně tvrz) vrácený v restituci je citlivě opraven a laskavá paní majitelka nás provedla rodinným muzeem v něm umístěným. Patří jí také další navštívená lokalita, tvrz Smrčná, na níž je zatím „jen“ nová střecha. Věžový gotický palác je dochován v celistvosti, i když byl uzpůsoben na sýpku. Patmo je několik původních zazděných otvorů (střílny, okna). Ve zpustlém poplužním dvoře, v němž tvrz stojí, rostlo množství hnojníků.

Renesanční tvrz Zucklín (foto P. Rožmberský 2018).

Další lokalitou byl zámek Lčovice, původně tvrz. Mohutná budova s proskleným arkádovým průčelím má ještě na zahradní straně vyzděný příkop. Zámek není využíván, majitel žije v Belgii. V parku se nalézají tři osmiboké objekty – raně barokní kaple, grotta a věžový pavilón, s erby a malbami. V Zálezlech jsme našli tvrz (její palác) v blízkosti a obývanou. K němu přisedající objekt skrýval další pozůstatky sídla, které jsme se snažili marně interpretovat. Nejmarkantnější gotický pozůstatek jsme však nespatriili – otvor převětu s konzolami je patrný jen ze zahradní strany, kam jsme se pro hustou zástavbu okolí nedostali. Překvapila tvrz (pak fara) v Malenicích. Dnes je pěkně opravená a je v ní informační centrum, v době naší návštěvy zavřené. Zámek v Černeticích s věží je v soukromých rukou a udržován. Z rozhovoru s majitelem vyplynulo, že nemá rád památkáře a proto jsou na dvoře puštěni psi. Ve Volyni můžeme doporučit restauraci pod tvrzí, kde mimo vietnamské je také česká kuchyně – pokrmy bohaté, dobré a levné. Po prohlídce dochované části opevnění tvrže s polygonální baštou následoval zámek/tvrz v Dřešínku, v 70. letech 20. stol. adaptovaný pro potřeby JZD – zničeny všechny architektonické detaily. Pod někde odpadlým břízkolitem se objevuje červeně provedená liniová výzdoba starší fasády. Na bráně zanedbaného zámku v Přečíně čtyřjazyčný nápis hlásá, že jde o soukromý majetek. Bučení z přilehlého poplužního dvora ozřejmilo, že je stále hospodářsky využíván. Obhlédnout rozsáhlý areál bylo možné jen zvenčí. Cesta do Zucklína je označena značkou Průjezd zakázán, takže neznalí situace tuto horskou vísku (870 m n. m.) jen těžko nalézají. Přesto zde existovala renesanční tvrz, kde asi před 40 lety viděl organizátor vycházky P. Rožmberský (jemuž děkujeme) pozůstatek sgrafita. Po chvíli hledání jsme patrový objekt s pavlačí našli; sgrafito spatřené před 40 lety bylo viditelné už jen s vypětím vůle. Ovšem detailní obhlídka protější štítové zdi zjistila zbytky dalších sgrafit. Jde o velké obdélníky uprostřed s různými a patrně i s dalšími motivy. Neobývaný objekt, i když má dobrou střechu, by bylo záhodno udržet. Následoval lovecký zámek Záluží. Taková novogotická „malá Hluboká“. Je obývaný, chovají se tu koně. Poslední navštívenou lokalitou byla rychta/tvrz v Nezdicích na Šumavě. Objekt zdobený sgrafitem je někdy vydáván za rychtu, jindy za tvrz. Dojem tvrže mohla vyvolávat úzká větrací okénka půdního polopatra, která však kritéria pro střílny nesplňují. V době naší návštěvy byla právě opravována místním řemeslníkem sgrafita poškozená vlhkostí na štítové stěně, což vedlo k rozpravě o technice, kterou sgrafita vznikala. Kostel ve

Diskuze nad sgrafity v Nezdicích (foto P. Rožmberský 2018).

Strašíně, kde už téměř všichni byli, byl z plánu autovycházky vypuštěn, podobně jako nedodělaný hrad na vrchu nad Lazny a jeho se domů.

Velká přednáška na Západočeské univerzitě Ing. Jana Anderleho o nových objevech učiněných v rámci stavebně-historického průzkumu tvrže/zámku v Nekmří přilákala značný počet posluchačů (35), ovšem studenti to nebyli.

Další **velká přednáška** na univerzitě (Sedláčkova ul. 15, třetí podlaží, místnost č. 319) se koná ve **středu 20. února** od 17. hod. Přednášku **Hrad Krakovec** přednese Mgr. Jiří Sobek.

Další informace od poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín. Tel. 737177346. E-mail: jihoz@post.cz. Int. stránky pobočky: <http://www.kaszlin.estranky.cz>.

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec, E-mail: kocmani.hu@seznam.cz, frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz, tel: 777347511. Internetové stránky pobočky: <http://www.hrad-orlik.cz>.

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Helena Klímová, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice, e-mail: Petr Valenta, geomess@volny.cz.

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno-Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz.; Mgr. Bc. Josef Jan Kovář, Renneská tř. 416/39, 639 00 Brno, e-mail: josef.kovar@seznam.cz.

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí, e-mail: slavik.jiri@npu.cz, jaroslav_cerny@centrum.cz.

**Uzávěrka dalšího čísla: 10. 3. 2019
(vyjde v první dubnové dekádě 2019)**

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. lednové dekádě 2019.

Šéfredaktor Petr Rožmberský (rozmb@post.cz.), technický redaktor ing. Petr Mikota (pmikota@post.cz.), redaktor pro internet Milan Novobilský (klub_augusta_sedlacka@centrum.cz.), www.klub-augusta-sedlacka.cz.

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Úslavská 49, 326 00 Plzeň.

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění statutárního města Plzně.

Registrováno pod značkou OK UmP 23/1991. 350 výtisků.